

Indian Opinion

No. 19—Vol. XVII.

FRIDAY, MAY 16TH, 1919.

Registered at the G.P.O. as a Newspaper
Press Transvaal

NOTES AND NEWS

IN dismissing the appeal of an Indian who claimed damages from a European for terming him a "coolie," the Judge President of the Natal Provincial Division of the supreme Court said:—

"Whatever might be the significance attaching to the term 'coolie' in India, what they were concerned with was its meaning in Natal, and the people affected could not expect Europeans here to have a knowledge of a class distinction and of the customs ruling in India, and therefore could not be surprised if such fine distinctions were misunderstood by the Europeans in Natal."

Now we should say that that is not a fair view of the matter. We venture to say that the most ignorant European in Natal knows full well that, when he calls an Indian, not of the labouring class, a "coolie," the term is offensive.

It may not be said in an offensive manner so as to make it defamatory, but it shows an unwillingness to recognise an Indian as an equal, no matter what his station in life; and it is just as deliberately insulting as the common practice of omitting the "Mr." where an Indian is concerned. The point is this: It is not carelessly omitted, but very carefully.

It is reported that, at the Industrial Federation Congress, held at Bloemfontein recently, the speeches disclosed very deep differences on the Native and coloured questions, the Dutch-speaking delegates from the Transvaal being strongly anti-International Socialist and anti-Native, declaring their belief both in segregation and a policy of the sjambok.

This is certainly frank. The old Boer farmer believed in it, and it is said that only he knew how to properly treat the Native, and "keep him in his place." Evidently some of the Dutch-speaking industrialists imagine they can bring the old farmers' methods into the mines and workshops, but there they will find themselves mistaken.

Here is an indication that the Native of to-day is not the child of yesterday; at the annual conference of the S.A. Native National Congress, recently held at Queenstown, Cape Province, resolutions passed by the Conference included: (1) Praying the Union Government to extend the franchise to Natives in the Northern Provinces; (2) sympathy with the passive resisters in the Transvaal and Free State; (3) abolition of pass laws; (4) to make representations to the Union Government against the alleged ill-treatment of the Native prisoners; (5) protest against the inhuman practice of employing Native convicts to pull vehicles, such as Scotch carts.

How the Labour politicians (says the *Pretoria News*) are to reconcile the colour policy of the Cape with the negrophobia of the Transvaal; the revolutionary Internationalism of the left wing of their party with the moderate and constitutional social reform, through evolution, of their main body, at, and the same time,

remain honest politicians, is a matter on which we can venture no suggestion.

In the Natal Provincial Council last week, during the discussion on the Licences Amendment Ordinance, Col. Rethman, said the manner in which licences were given to Indians on the coast was a disgrace, while in many instances Europeans who had put up substantial buildings had been refused.

We wonder whether Col. Rethman expected any sane person to believe an impossible tale of that kind. The speaker must have been aware that the inference to be drawn from his statement, namely, that Indians are freely granted licences whilst Europeans are refused without reason, was a false one.

Mr. Polak has received the following cablegram from the Transvaal British Indian Association:—

Transvaal British Indian Association empowers you as representative urge removal existing grievances. Association submits that glorious victory (for) right and justice over brute force and injustice entitles them expect repeal Law 3, 1885, immigration restrictions (relating to) provincial barriers (within South Africa), exclusion (from) Parliamentary and Municipal suffrage. British Indians confidently hope they have proved and urge their will (to) full citizenship. Elevation to such status necessary especially in view (of) threaten further repressive measures directed to crush Indian existence. Trading rights, land registration (in) name of companies especially threatened.

In an important communication to the Press, Dr. P. J. Mehta, of Rangoon, charges the Government with making a substantial profit on rice shipped from Burma into India. "The freight," says he, "charged by Government some time before the war used to range from Rs. 6 to Rs. 8 per ton. This year it is Rs. 55 per ton, the highest imaginable. So for every ton of rice the Government ships, or allows merchants to ship, to Bombay, according to newspaper reports, it makes a profit of about Rs. 45, and that out of the miseries of the starving poor." If (says the *Servant of India*) the facts are as they are here represented, Government is guilty of profiteering on a colossal scale. An instant explanation of the real state of things ought to be published by them.

Reuter telegram from London states that the Commissioner of the Metropolitan Police, General Sir Nevil Macready, opines that the war is responsible for an increase in crime, and for changing the type of criminal. The freedom from restraint in battle lowered men's respect for and fear of ordinary law, wherefore an increase of crime invariably follows a war. He stated that there is a big rise in the number of robberies, and the robber has grown callous, after four years experience of killing, and is indifferent alike to the taking of life and to his own personal safety. General Macready predicts also an increase of various crimes of violence, including wife murder.

What a terrible prophecy! And when one remembers that this increase of crime will take place amongst all the nations that participated in the war, what a tragedy to contemplate! Is it not even worse than the war itself? One might well add that the readiness of the troops to fire on defenceless Indians at Delhi is a fulfilment of this prophecy.

Parents of children attending schools in the Wolmarstad district of the Transvaal have passed a resolution that unless the heating of schools is carried out on or before May 30, they will refuse to send their children to school.

Another resolution was to the effect that, unless all the new school buildings sanctioned for the district be built immediately, parents of school-going children will refuse to pay any further Provincial taxes.

In Durban we have the Railway employees resolving to adopt passive resistance if their demand for an eight-hours day and increased overtime rates are not granted by the 1st June.

At a great mass meeting of Railway and Harbour employees, held at Durban last Sunday, the following resolution was carried unanimously and with acclamation:—(a) "That in the event of the Government not conforming to the foregoing resolutions before June 1, 1919, we, the employees of the South African Railways and Harbours, march in procession to His Majesty's House and lay our grievances before His Excellency, the Governor-General, who will be in residence there when he visits Durban in June; (b) "Further, that we pledge ourselves to pay neither rent nor any monthly accounts, and spend no portion of our wages unless on the absolute necessities of life, and thus keep out of circulation a considerable amount of money; we to explain to our various creditors our reason for withholding payment, and that our Secretary be asked to draw up a manifesto referring to Clause (b) of this resolution to be signed by all Railway and Harbour workers."

The Organizing Secretary of the Natal Shop Assistants and Commercial Workers' Union informs us that a Mass Meeting of Indian Shop Assistants will be held in Rawat's Bldg., Victoria Street, Durban, on Sunday next at 2.30 p.m. to discuss the advisability of linking up as the Indian section of the above European Union. All are invited.

A general meeting of Ward VI. Indian Ratepayers Association will be held on Thursday next, the 22nd instant, at 187, Dungeni Road, (Native Church) near Mr. Moola Bux Store, at 6.30 p.m. sharp. Business:—(1) An address on the Municipality, by an Official of the Association. (2) To protest against the contemplated disenfranchisement of Indians.

A GRAVE SITUATION

THE news that the Select Committee on Indian affairs in the Transvaal has reported in favour of passing a law, making it impossible for a new trading licence to be granted to an Indian, or land to be owned by Indians formed into a limited liability company, creates a situation which cannot be described as anything but grave. It is as deliberate affront to British Indian in a British Dominion and it is not at all too much to say that, if a law, such as is contemplated in the report and which, we understand, has already been introduced in Parliament, is passed, and accepted by our brethren in the Transvaal, it will be the death knell to Indian enterprise in that Province. Not only that, it will place a permanent mark of inferiority, sanctioned by legislation, upon Indians as a nation and people, and at once make the talk of India being a partner in the Empire a meaningless expression. The report, whilst attempting to show that the vested rights of Indians are to be respected in regard to

trading rights already acquired on mining areas, and mentioning the agreement between the Government, represented by General Smuts, and the Indian community, represented by Mr. Gandhi, quite ignores the whole spirit of that agreement when it proposes to rob the present and future generations of Indians simply because they are Indians, of their right to earn their livelihood by means of trade. Existing rights were to be maintained and not restricted to the persons at that time in possession of them. The right to own land, if held in the name of a limited liability company, has been in existence for some years, and, if that right is now to be taken away from Indians, it will constitute class legislation specially directed against one section of the community which the Union Parliament has no right to do without the consent of the Imperial Government. And it will be a bold Government that will deliberately deprive Indians of their present rights, especially in view of the many promises and prophecies regarding the rights of small and weak nations, and the respect that was to be given to existing agreements, treaties or other "scraps of paper." However, the matter really rests with Transvaal Indians themselves. It is for them to say, apply put by Mr. Asvat last Sunday's mass meeting, whether they are going to sit down tamely and allow the great majority of our community to be branded as helots. We do not believe that our countrymen in the Transvaal will allow such laws to be enforced against them. Unless the old spirit is dead, we should expect that the strongest possible protest will be made against the latest attempt to rob them of their existing right.

A SWAMI'S HEROISM

NO one could possibly read the thrilling account of the incidents at Delhi on March 30th (reproduced in this issue) without emotion. The words of Swami Shradhananda ring true. He writes of things seen with his own eyes. What a contrast the reading of this inspiring report is to the stereotyped official Reuters report that "the soldiers were compelled to fire," etc., etc. As the immense crowd of people returned from a peaceful demonstration against the Rowlatt legislation, they were subjected to a display of threatening Military force. It should be remembered this great gathering of 40,000 people was held in the afternoon of the same day on which many of their brethren had been ruthlessly shot down in the streets; and yet thanks to the excellent commandship of the Swami, coupled with their desire to refrain from even resenting the murder of their loved ones, this great mass of human beings suffered quietly. What a picture of militarism, unequalled in history probably, was the scenes in the street, when the crowd of unarmed people were passing along to their homes, with the machine-gun motor rattling away, encircling them, and the gun constantly pointed at them with the hand of the gunner on it! And then again, when the Swami faced the soldiers and quietly invited them to put into effect their threat to fire, what a magnificent example of fearlessness! Could such a man lie? And why should he? Thousands were there to witness the scene. We commend the reading of the Swami's account of the scenes at Delhi to our friends of the press who are so apt to swallow the purely official version in such cases. Especially we would ask South African journalists to contrast this scene with the dramatic rounding up of the Boer rebels in 1914 and the anxiety of General Botha that, if it could be avoided, not a shot should be fired at these armed men who were guilty of high treason, robbery and murder.

THE DELHI TRAGEDY

WHAT REALLY HAPPENED ON MARCH 30TH

AGGRESSIVE ACTION BY POLICE AND OFFICIALS

The *Bombay Chronicle* of the 3rd April published a message from its Delhi correspondent, giving the statement of Swami Sradhananda (the Mahatma Munshi Ram, Principal of the Gurukul, Haridwar) who was an eye-witness to the scenes which resulted in loss of life on the 30th March.

On Sunday, March 30th (says the Swami), every shop and business place was closed from the morning. Returning from the morning service in the local Arya Samaj Mandir, I patrolled through the city. Trams had ceased plying because none would use them; and even tongas, etc., had stopped, and all was quiet with thousands of peaceful subjects walking on the footpaths. I returned to my place after 12 a.m. intending to go to the meeting after four. At two, some gentlemen came running from the railway station saying that, as some people asked the station shops to close, a European railway official came and threatened them. When told it was no business of his to interfere, he had whistled to the police, who took two men out of the collected mass in custody. The masses said that if their men were given up they would go away. Then the police began to harrass them with sticks, and soldiers with a machine-gun were arriving when they left to report to me.

I left immediately for the railway station. There I heard that the machine-gun had fired indiscriminately and about a dozen had either been killed or wounded, the bodies being dragged into the station yard. Those hit included a railway passenger with one woman—so they said.

I saw Gurkhas coming running from the opposite side. British soldiers were already there. I went to some Europeans of whom one was Mr. Currie, City Magistrate, and asked them to tell me the true facts. They treated me with indifference. Mr. Currie actually turning his back upon me. I told him that I was taking the people away to the meeting ground, although early, and he ought not to irritate people by making a display of military and machine-guns.

The whole crowd some three or four thousand followed me, avoiding the military cordon. We marched through the city. Thousands followed and thousands had preceded us, and about 15 thousand assembled on the Congress grounds. The number was swelling and had risen to 25,000, and I was addressing them exhorting them to act like Satyagrahis and to control their sorrow and anger. When intelligence reached that *gore* soldiers had fired near the Clock Tower and that another dozen or so had been pierced with bullets, some began to be excited and I again managed to pacify them.

But, then, two British military officers on horseback came on full speed with some sowars and wanted to talk with me. I went out and asked the officers the meaning of this. I said this was a meeting of peaceful citizens and they were exasperating the people by a show of military aggression. The officer said he would not interfere with the peaceful meeting, but a brick-bat had just passed him. Neither I nor any other had seen any brick-bat passing. The officer went away with the sowars, saying it was not their object to disperse a peaceful meeting.

THE CHIEF COMMISSIONER AND THE PROTEST MEETING

The crowd was becoming huge and after putting up a platform in the middle of the maidan, we removed there. The crowd of some 40,000 had hardly settled themselves and after exhorting them in the name of Satyagraha I had commenced a prayer to the Almighty, when the same sowars came running again with a Mahomedan police officer, Mr. Currie, and the Chief Commissioner. In the meantime, a machine-gun motor had rattled to the door of the meeting, in the maidan. I had to come down the platform and go to the Chief

Commissioner outside the audience. The Chief Commissioner asked me what we were going to do and how long the meeting would last. I answered that a resolution of protest against the Rowlett Bills would be passed and would be sent to Mr. Montagu and the meeting would last till 6-30 p.m. He asked me about the speakers, and their names were given. Then, he told if I gave an assurance that the feelings of the peoples would not be stirred and that the crowd would quietly disperse to their homes, he would not interfere with the meeting.

In reply I said, "I am personally responsible and I had been pacifying those whose relatives had been shot and wounded but if on our way back your Military give trouble again I will not be responsible. Then the responsibility will rest with you." I explained all the facts and said "Intelligence has come that a machine-gun again discharged a volley near the Clock Tower."

The Chief Commissioner said in reply that no machine-gun was fired near the Clock Tower. I said, in that case, I could reassure the people, saying that no people had been injured near the Clock Tower. The Chief Commissioner on this quietly said rifles were fired, not a machine-gun. Then came on the inquiry from me, "Was anybody injured?" The reply was, "I do not know and therefore cannot say."

Then the Chief Commissioner told me to give a message of his to the people to act on the instructions of Mr. Gandhi and create no disturbance. I was all along speaking in a loud voice which thousands heard; then I mounted the platform and asked the assembled people about what I had been telling them. They all said that they would never depart from the principles of Satyagraha. Whatever oppression they suffered they would bear with patience.

The Chief Commissioner went away saying that if the meeting dispersed quietly, neither the military nor the police would interfere. The meeting then went on. The resolution to be sent to Mr. Montagu was adopted unanimously. Mr. Desai promised to bear the telegraphing expenses.

THE SWAMI'S UNIQUE HEROISM

I asked the huge audience to follow me and to leave quietly. When near their residences we were walking in order. When we were nearing the Clock Tower Gurkhas were in the middle of the road in the double file facing both ways. On seeing us they marched to right footboard. We thought they had left to enable us to pass, but when we reached near them a rifle was fired into the crowd. There was a stir and a deep tone of resentment. But I asked all to halt and they obeyed. In my sanyasi dress I went up to the footpath alone and asked the Gurkhas why they were firing on innocent peaceful people. Two rifles were immediately pointed at me and they began saying in a very insolent tone "tum ko chhed denge," ("we will pierce you.") I stood quietly before them and said "main khara hun, goli chhalao." ("I am standing, fire.") At once eight or ten more rifles were aimed at my breast and insolent threats went on.

The crowd could contain itself no longer and was about to rush, when a wave of my hand and a short appeal stopped them. But they were saying, "Let us die and not you, Let us die." The rifles had remained pointed at my breast for some three minutes, when a European approached on horseback. I told him to mark the scene and the rifles at once went down in my presence.

The European on horseback asked the only policeman present whether he had ordered the soldier to fire. The policeman denied having ordered firing. I stepped forward and asked the European officer whether he heard the rifle fire. He impatiently answered that he was enquiring about it.

ANOTHER STRANGE EPISODE

I then left with the people following me. Then there was a strange sight. A Gurkha came near me brandishing his naked khukri right and left. No one being

cowed down he left. The machine-gun motor was rattling away encircling us, with the gun constantly pointed at us and with the hand of the gunner on it. The crowd was neither cowed down nor impatient.

At Fatehpuri I sent many of them home, but again many followed till I reached my place, when all Hindus and Mahomedans took affectionate leave.

I have no sense of resentment against the military or the Government officials, but those whose relations have been murdered or wounded are inconsolable and in the whole population of Delhi is a sense of insecurity and complete distrust in the justice of the officers in charge. A helpless people specially imbued now with Satyagraha principles will keep quiet, but this shedding of blood on a bloodless day will not pass unnoticed by the Master of the Universe.

TRANSVAAL INDIAN DISABILITIES

SELECT COMMITTEE'S REPORT

Capetown, May 7 (Reuter).—The report of the Select Committee on Indian disabilities in the Transvaal is published. A draft Bill is appended, which the Committee urges should be submitted this session, giving effect to its recommendations. These are to the effect that (a) the vested rights of Indians who were carrying on business in the proclaimed mining areas in June, 1914 (when the agreement was arrived at between General Smuts and Mr. Gandhi), should be respected; (b) that the vested rights of Indians who since that date obtained trading licences, and are carrying on business in such areas, should also be respected; (c) that Indians should have the right to transfer existing business to other Indians legally resident in the Transvaal; (d) that steps should be taken immediately to render it impossible after the 1st inst. for any Indian or Asiatic to obtain a trading licence for a new business; (e) that the Transvaal Law of 1885, which debars Asiatics from owning property in the Transvaal, should be amended so as to render it impossible for prohibited individuals to evade it by forming limited companies.

THE BILL INTRODUCED

Capetown, May 9.—In the House of Assembly this afternoon Mr. Rooth, as chairman of the Indian Disabilities Select Committee, introduced a Bill embodying the Committee's recommendations and incorporated in its report.

The first reading was agreed to, and the second reading set down for Thursday.

PASSIVE RESISTANCE IN INDIA

NATIONAL HUMILIATION DAY

OBSERVED IN BOMBAY

Bombay presented the sight of a city in mourning on the occasion of the day of national humiliation, prayers and sorrow at the passing of the Rowlett Bills says the *Bombay Chronicle*. The public of Bombay observed the National Humiliation Day in a spirit of true humiliation, devotion and sorrow and kept the twenty-four hours' fast. The city's big thoroughfares, which are usually crowded even on Sundays, were practically deserted and one passing through even ordinary busy and crowded localities felt as if one were going through the city deserted on account of some great calamity. Of course a few people could be seen here and there in the streets, but on the whole the city looked more like a deserted city than anything else.

HINDU-MOSLEM-PARSİ UNITY

The one most remarkable feature of the great demonstration, unprecedented in the enthusiasm and magnitude, which the people of Bombay held yesterday, as a sign of their emphatic protest against the passing of the Rowlett legislation, was the participation in it of all classes and communities of the Indian public. Hindus, Mahomedans and Parsis most cordially fraternised with one another. At Chowpatty where memorable scenes were enacted in the morning, in the grand procession which marched from there to Madhav Baug to offer prayers to the Almighty Father of all, at the unique gathering of Mahomedans and Hindus near the mosque at Grant Road, at the ladies' meeting at China

Baug in the afternoon, and the ladies' procession which went from there to Madhav Baug, and at the monster meeting which was held on the open space near the French Bridge later in the afternoon, the three great Indian communities of the City were present. The fraternisation between the Hindus and the Moslems, the two great communities of India, was a unique event in the history of the city. At the Mosque at Grant Road, Hindus were welcomed by the Mahomedans with the utmost cordiality and speeches were delivered by Mahatma Gandhi, Mr. Jamnadas Dwarkadas, Hakim Abdul Yusuf Isphani and others dwelling on the great accomplished fact of Hindu-Moslem unity and declaring their unalterable friendship towards each other.

The members of the Indian Defence Force were seen the whole day on the maidan opposite the Headquarters in the Fort, and the Mounted Police was stationed at Grant Road Corner in case there might be any disturbances in connection with theatrical performances there. But there was no unnecessary parading of either the Military or the Police in the city. Everything passed off quietly, the people holding the demonstrations in a perfectly peaceful manner.

SEA-BATH AND PRAYERS AT CHOWPATTY

Long before the sun had risen, the Back Bay foreshore was humming and throbbing with life, for it was full of people. From an early hour in the morning, people had come to bath in the sea on the day of Humiliation for India. It was a Black Sunday, and the day's programme had to begin with a sea bath. People of divers religions and castes had gathered there in obedience to the wishes of Mahatma Gandhi.

Mr. M. K. Gandhi was one of the first arrivals at Chowpatty with several volunteers, and by 6-30 a.m., or earlier he had taken his seat on one of the stone benches with about a hundred Satyagrahis around him. From the number of people at that time no one could have imagined for a moment that later the crowd would be of such enormous dimensions. As the day advanced people kept pouring in on the sea shore. Every new arrival took his bath in the sea first and then came and sat round Mr. Gandhi. In this manner the crowd swelled and swelled until it became one huge mass of people. Mr. Gandhi, as the time for the meeting on Chowpatty sands neared, moved in that direction, where he was shortly joined by Mrs. Sarojini Naidoo, Mr. Jamnadas Dwarkadas, Mr. Horniman and others. There was also about twenty-five ladies. It was a splendid sight at this time, for the whole Sandhurst Bridge swarmed with people and there must have been approximately one and a half lakhs of people. It is difficult to state the number with any degree of exactness in such matters, for even until the time of procession the crowd was gathering strength in numbers. All communities were represented there—Mahomedans, Hindus, Parsis etc., and one Englishman. Mahomedans joined the main body of the people at Chowpatty in strong numbers. They came in procession with banners flying and mixed with the crowd and arranged themselves round Mr. Gandhi. At exactly eight o'clock, Mr. Gandhi made his speech. As he was too ill, the speech was read for him by Mr. Jamnadas.

"AN EVENT OF WHICH INDIA WILL BE PROUD"

Mr. Gandhi in his speech said:—I am anxious to say as little as possible on this occasion, which is perhaps the most solemn of our lives for most of us. And I know that this great demonstration could be made more eloquent if we could do away with speeches. But it is impossible to ignore the tragedy that was enacted at the capital of India last Sunday.

We have before us two authoritative versions of the episode; Swami Shradhanandji's on behalf of the people and that of the Government on behalf of the local authorities. The two do not tally. They differ as to some of the main particulars. An impartial observer will regard both as party statements. I, being of the popular party, shall, therefore, for the purposes of my criticism, assume the truth of the official narrative; but there are remarkable gaps in it, amounting to an evasion of some of the charges brought against the local authorities by Sannyasi Shradhdhanandji. It should be remembered that the Sannyasi's statement was first on the field. The Sannyasi appeared on the scene immediately after the first firing. He says, "I went to some Europeans of whom one was Mr. Currie, City Magistrate, and asked them to tell me the true facts. They treated me with indifference, Mr. Currie actually turning his back upon me. I told him that I was taking the people away to the meeting ground, although early, and he ought not to irritate people by making a display of military and machine-guns."

In my humble opinion it was the duty of the Government to deal with the charge. Mr. Currie must have, or ought to have, known the Sannyasi. He is not a young man unknown to fame. He occupies a recognised status in the Indian world and it was common knowledge at the time the occurrence took place that he was

one of the principal leaders in the Satyagraha movement in Delhi. Did Mr. Currie ignore the Sannyasi? The Sannyasi has described in graphic language the threat used by the Gurkhas. Were rifles pointed at him and was he insolently told "Tum ko chhed denge?" Did a Gurkha brandish before him his naked *Akhuri* right and left? It would appear that had the authorities endeavoured to regulate the crowd through its natural leaders, there need have been no display or use of military force. But the authorities last Sunday simply followed out the traditional policy of ignoring leaders and of overawing the people. Assuming every one of the statements in the official communiqué to be correct as I have remarked in my letter to the Press, there was no warrant for firing on innocent people. At the worst what was it that the men could have done? It is clear that the men were absolutely unarmed. An Indian crowd is the easiest in the world to disperse. In any other place but India, the police would have been deemed sufficient to meet an emergency of the Delhi type and then, too, they would have been armed with nothing more than batons.

AN INCIDENT AT DURBAN

I remember an occasion when a mob of 6000 Europeans, who had been previously inflamed by their leaders, tried to lynch one who, I believe, had given no cause for it. After a hot pursuit by lynchers he found shelter in a friend's house, which was also the latter's shop. Towards evening the crowd in a determined manner marched to the house, and demanded delivery of the victim of their wrath on pain of burning down the shop. Lives of nearly twenty men, women and children were at stake. Goods worth £20,000 might have been destroyed. Here, if at any time, the use of military would have been justified. But the Superintendent of the Police would not summon any such aid. He alone with his dozen constables scattered amongst the crowd, defended the lives and property that were in danger, and after three hours' contending with the crowd he succeeded in stealing the victim through the crowd to the police station, and finally in dispersing the lynchers. This happened on the 13th day of January, 1897, in Durban. Unlike the Durban crowd, the Delhi crowd was without a mind of its own. It threatened to do nothing beyond, as alleged in the communiqué, refusing to disperse.

The authorities could have without the aid of the military surely succeeded in guarding the station, and could then have left the crowd to its own resources. But unfortunately almost throughout India it has become customary to summon the military on the slightest pretext. I have however no desire to labour this question any further. It is enough for us to know that no harm was done to anybody by any action of the crowd and, that on this occasion the crowd were neither overawed nor infuriated. It covered itself with glory by remaining self-possessed and by holding a meeting said to have been attended by 40,000 men almost immediately after the deadly fire. It was truly an event of which, when time has done its work, India will be proud. All honour to Sannyasi Shradhanandji, Hakimji Ajmal Khan, for their effective and brave leadership. During the last few days, I have often stated that I have no fear of any excesses or violence breaking out among people who may take part in the struggle. The doings in Delhi, only confirm my optimism. However, I never contemplated that we or our associates would not have our own blood spilt, though I do confess that I was totally unprepared for the "stern measures" of the Delhi authorities. But to Satyagrahis they must be welcome. The sterner they are, the better. They have undertaken to suffer even unto death. We have therefore no right to complain of these measures directed against us.

NO NATION HAS RISEN WITHOUT SACRIFICE

I have a telegram from Shradhanandji saying that four Mohammedan and five Hindu corpses have up to now been traced and dealt with according to the rites

prescribed by the respective religions and that about 20 are believed to be missing, and 13 badly wounded cases are receiving attention in the hospital. This is not a bad beginning. No country has ever risen, no nation has ever been made without sacrifice, and we are trying an experiment of building up ourselves by self-sacrifice without resorting to violence in any shape or form. This is Satyagraha. From the pure Satyagraha standard our case in Delhi is weak in one respect. The crowd undoubtedly demanded the release of the men who were arrested at the instance of the station authorities and declined to disperse until they were given up. Both these acts were wrong. It was wrong to demand the release of the arrested men. It is arrest and imprisonment that we seek by civil disobedience. It therefore ill becomes us to resent either. And it was wrong not to disperse. In this movement it is open to Satyagrahis to disobey only those laws which are selected for the purpose by the committee contemplated in the pledge. When we have acquired habits of discipline, self-control, qualities of leadership and obedience, we shall be better able to offer collective civil disobedience, but until we have developed these qualities I have advised that we should select for disobedience only such laws as can be disobeyed by individuals. It is therefore necessary for us till we are sufficiently disciplined and till the spirit of Satyagraha has permeated large bodies of men and women to obey all regulations regarding processions and gatherings. Whilst we disobey certain selected laws it is incumbent on us to show our law-abiding character by respecting all other laws. And then when we have reached the necessary standard of knowledge and discipline, we shall find that machine-guns and all other weapons, even the plague of aeroplanes will cease to afflict us.

A SACRED DUTY

It now requires for me to place before you for your acceptance two resolutions. The first is a sacred duty. By it we express our deep sympathy with those who have lost their dear ones and congratulate the Delhi people and the organisers of the demonstration upon their exemplary self-restraint. A wire has been sent to Shradhanandji inquiring about the financial circumstances of the bereaved families and inquiring whether in the event of pecuniary help being necessary Delhi is able to cope with it. The least that we owe to the memory of our deceased brethren is that we should support their dependents to the required extent and I have no doubt that the rich people of Bombay will not fail if called upon for the purpose to put their hands into their pockets.

A SIMPLE PRAYER

The second resolution is a simple prayer to the Secretary of State for India that he will be pleased to advise his Majesty the King-Emperor to disallow the Revolutionary and Anarchical Crimes Act and an equally simple prayer to H. E. the Viceroy that he will be pleased to withdraw Rowlatt Bill No. 1. This prayer will go forward weighted with the blood of the innocents of Delhi and the promise that we shall continue to suffer by civil disobedience till the hearts of the rulers are softened and till they accept the principle that they may not violate enlightened and unanimously expressed public opinion even as they have done in the case of the Rowlatt legislation.

MASS MEETING OF TRANSVAAL INDIANS OPPOSITION TO COMMITTEE'S REPORT

Johannesburg, May 12. (Reuter).—A mass meeting of Indians yesterday passed resolutions protesting against the recommendations of the Select Committee concerning future trading by Indians, and the holding of fixed property by limited companies, and appealing to the Government and Parliament to reject any Bill introduced for carrying into effect the disabilities threatened.

CHAPMAN'S SPEECH

Johannesburg, May 22, (Mercury Special)—At the Indian meeting yesterday, E. L. Asvat, chairman of the Transvaal British Indian Association, referred to the report of the Select Committee on Indian Disabilities and said that if that report was correct, and if the recommendations of the committee became law, at least two more links in the long chain of Indian disabilities would have been added; good-bye then to the hopes of any non-trader to become a shopkeeper or merchant unless he could purchase some other Asiatic's business. A trader temporarily abandoning trade, say, for a visit to India, would on his return be unable to take out a new licence. Good-bye to the hopes of the trader or merchant acquiring his own business premises even though he incorporated himself into a limited liability company, as was done at present. In the old passive resistance days they were reproached with having gone to war over an abstraction for the sake of honour. They were told they were fools to suffer imprisonment for sentiment. In more recent years they had been told that the biggest war in history was waged for principle, so that their folly would appear not to have been so foolish after all. The disabilities with which they were now threatened were substantial, and not sentimental, though, of course, their feelings were outraged at the imputations of their inferiority to their fellow-British subjects, which the threatened legislation implied. The sole question for them to determine to-day was—what were they going to do? Were they going to sit down tamely and allow the great majority of their community to be branded as helots, forbidden to rise in the world merely because they are men with brown skins, who happened to be born in India, or had they still pride enough, courage and determination enough left to fight the good fight for Indian rights and India's honour? That was for them to decide.

Other speeches in similar strain were made.

MR. GANDHI'S MESSAGE

"My Arrest Makes Me Free"

Mr. Gandhi, on his way to Delhi, was served with an order not to enter the Punjab and restrict himself to Bombay. He disobeyed and was arrested, after which he sent the following message to the people:—

It is a matter of the highest satisfaction to me, as I hope it is to you, that I have received an order from the Punjab Government not to enter that Province and another from the Delhi Government not to enter Delhi while an order of the Government of India served on me immediately after restricting me to Bombay. I had no hesitation in saying to the Officer who served the Order on me that I was bound in virtue of my pledge to disregard it, which I have done and I shall presently find myself a free man, my body being taken by them in their custody. It was galling to me to remain free whilst Rowlatt Legislation disfigured our statute-book. My arrest makes me free. It now remains for you to do your duty which is clearly stated in the Satyagraha Pledge. Follow it and you will find that it will be your Kamadharma. I hope that there will be no resentment about my arrest. I have received what I was seeking, either withdrawal of Rowlatt Legislation or imprisonment. Departure from truth by a hairs breadth or violence committed against anybody whether Englishman or Indian, will surely damn the great cause Satyagraha is handling. I hope that Hindu-Muslim unity which seems now to have taken a firm hold of the people will become a reality and I feel convinced that it will only be a reality if the suggestions I have ventured to make in my communication to the Press are carried out. The responsibility of the Hindus in the matter is greater than that of the Mohammedans, they being in a minority, and I hope that they will discharge their responsibility in a manner worthy of their country. I have also made certain suggestions regarding the proposed Swadeshi vow. I commend these to your serious attention and you will find that as your ideas of Satyagraha become matured the Hindu-Muslim Unity and Swadeshi are but parts of Satyagraha.

Finally it is my firm belief that we shall obtain our salvation only through suffering and not by reforms dropping on us from England, no matter how desirably they might be granted. The English are a great nation, but the weaker always go to the wall if they come in contact with them. When they are themselves counted they have borne untold sufferings and they only respond to courage and sufferings and therefore partnership with them is only possible after we have developed indomitable courage and

a faculty for unlimited suffering. There is a fundamental difference between their civilisation and ours. They believe in the doctrine of violence or brute force as a final arbiter. My reading of our civilisation is that we are expected to believe in soul force or moral force as a final arbiter, and this is Satyagraha. We are growing under sufferings which we would avoid if we could because we have swerved from the path laid down for us by the ancient civilisation.

I hope that Hindus, Mohammedans, Sikhs, Parsis, Christians, Jews and all who are born in India or who have made India the land of their adoption will fully participate in these national observances and I hope too that women will take therein as full a share as men.

MARITZBURG ARYAN BENEVOLENT SOCIETY

ANNUAL GENERAL MEETING

The 5th Annual General Meeting of the Aryan Benevolent Society was held at Maritzburg on Sunday, the 30th March last. Mr. S. K. Naidoo (Vice-President), in the absence of the President, occupied the chair. The Secretary read the minutes of the last Annual Meeting which were confirmed. The Secretary thereafter read his annual report, in which he stated that the Society was thankful to the Provincial Council which kindly increased the yearly grant from £25 to £30. As the grant was insufficient to meet a quarter of the expenses of the Home, he hoped the Government would be prevailed upon to still further increase the Grant. He urged the Society to also make an application to the Corporation for a Grant. Since the commencement of the Home there occurred 20 deaths, the bodies of all of which were cremated. The expenses of cremating a body cost the Home not less than £3 and for every funeral the Corporation charged the sum of £1 7s. 6d. for wood and burial certificate. So far, an amount of £27 10s. was paid to the Corporation in connection with cremating bodies. The Corporation did not seem to give any consideration to encourage and ease the work of the Society in this direction, and out of a Home, chiefly founded to help the poor and destitute, it seeks to derive revenue. Had it not been for the Home, the responsibility of burying the destitute would have fallen on the shoulders of the local authorities. He urged the Society to make application to the Corporation for the supply of free wood and burial certificate. By this means, money so spent would be diverted to meet other useful necessities of the Home. He also thought the Corporation should be asked to build a crematorium. They sincerely thanked the Health Department for rendering every assistance and supplying sheep-dip and lime gratis. During the Influenza epidemic, every precaution was taken to prevent an outbreak and he was happy to state that not a single inmate contracted the disease. Mr. Paterson, Inspector of the Health Department, paid the Home a visit, and was satisfied with the cleanly condition of the premises and of the persons of inmates.

The Society was grateful to the Grey's Hospital for the supply of free medicine and for attending inmates free. But he felt it his duty to mention regretfully that a public institution like the Grey's Hospital refused admission to patients suffering from a form of contagious disease, and the rejected ones were compelled to seek their assistance. A few months ago the Secretary wrote three letters to the Medical Superintendent to admit a certain patient suffering from cancer in the mouth but there was no reply. The patient was sent to seek admission but was refused. He trusted that the Society would make it a point to request the Board to make provision for the admission of this kind of patient.

Since the departure from Maritzburg of Dr. Cayton who attended inmates free, the Society was put to some medical expenses. The Society was obliged to bear the funeral expenses of a stranger who had come from Verulam. It appeared that the deceased, after coming to the City, died suddenly, leaving a wife and three children. The society got up a public subscription and cremated his body. He regretted very much to state that the weekly collections made by the members had been discontinued this year. On previous years these collections were made every week regularly, and the yearly revenue from this source amounted to about £50. He strongly urged upon the Society to recommence their collections.

As there were public-spirited men, who, if approached, could supply bread and milk free, he hoped steps would be taken in this direction. There was still a balance of £3 2s. in respect of the purchase of land in East Street.

The Hon. Treasurer thereafter submitted his report, together with a statement of Receipts and Expenditure, which showed a total income of £50 9s. 7d. expenditure £61 3s. 10d., the Society being indebted in the sum of £10 14s. 2d.

The Hon. Supervisor next submitted a statement of provisions collected free. He stated that fifteen inmates were admitted during the year; three deaths occurred; twelve were discharged; ten special cases were given temporary assistance, and there were nine inmates at present.

The supervisor was heartily thanked for the efficient manner in which he carried out his duties.

ઈન્ડિયન ઓપિનિયન.

પુસ્તક ૧૭ મું.

શીનીકસ, મુકવાર, તારીખ ૧૬ મે ૧૯૧૯.

અંક ૧૯

નોંધ અને સંભાષાર

એક હોદીને 'કુલી' કહેવા માટે એક યુરોપીયનની સાથે તે દોષીએ નુકસાનીનો ફાવો માંડ્યો હતો તેની અપીલ રદ કરતાં નાટક પ્રાંતીક સુપ્રીમ કોર્ટના જજ પ્રેસીડન્ટે અંજી વ્યુ હેવે કે 'કુલી' શબ્દનો હોદીસ્તાનમાં જેમ તેવો અંરંથ કરવામાં આવતો હતો પરંતુ તેઓને તે માત્ર નાટકમાં તેનો યુ. અરથ આવે છે તેની સાથે સંબંધ છે. અને જે દોષીની સાથે એ શબ્દ સંબંધ ધરાવે છે તે દોષી, અહીંના યુરોપીયનો હોદીસ્તાનની બલીઓના તકાવતરુ જ્ઞાન ધરાવે છે એવી આશા તો રાખી નહીં શકે. અને તેથી જો એવા બારીક બેદોને તેઓ ન સમજી શકે તો તેથી હોદીઓએ અભયને પામવું નહીં બોધ્યું.

જેઝ પ્રેસીડન્ટનો આ ખુલાસો વાંચીને નહીં શકાય. અને એમ કહેવા છાંછીએ છીએ કે નાટકમાં વસતો એક સદતર અંજાની યુરોપીયન પણ એટલું તો સમજે છે કે જ્યારે તે મંજુર વરસ સિવાયનાં કોઈ પણ હોદીને 'કુલી' કહે છે ત્યારે તેનો અરથ અપમાન બરેલા હોય છે. કદાચ આભરને હરકત પહેલે એવી રીતે તેનો ઉપયોગ ન થયો હોય, જ્યાં તેનો અટલો તો દેખાતો હતો હોય છે કે એક હોદીને તે મને તેવી સિધ્ધી વાળો હોય, જ્યાં સમાન નહીં મળ્યો. વળી એ શબ્દ એટલોજ અપમાનબરેલા હોય છે કે જેટલો એક હોદીનું નામ આવે ત્યાં તે નામની આજળ 'મી. જમ્મડ પંડો મુગી દેવાનો ચાલ અપમાન બરેલા છે. અને ખરો મુદ્દો તો એ છે કે આ શબ્દ એકાગ્રજીવી-હોદી દેવામાં આવતો નથી પરંતુ અત્યંત કાળજીપુરવક હોદી દેવામાં આવે છે.

નાટક પ્રાંતીક કોર્ટેસીમાં લોઈસેન્ટ્સ એમેન્સમેન્ટ બોરડી નક્કે (પરવાનોના કાપદોના સુધારેલા ખંડો) નો સળવમાં ચરચા થતા કરનલ રેથમેન્ટે એવું સમજવવાની પ્રવૃત્તિ કરી હતી કે કોર્ટ ઉપર વંસતા હોદીઓની કુલી પરવાનોના આપવામાં આવે છે જ્યારે અગ્રેએ જે જોએએ મળજીત ચક્રિય બાધવા હોય છે તેઓના પરવાનો નામંજુર થાય છે. અને આ સિધ્ધી વંધીજ કરમેકરિલી છે એવું તેણે બેજાવ્યું હતું.

કોઈ પણ કોષ્ટકે બેનામાં મુદ્દિ હશે ને કરનલ રેથમેન્ટે આ વાત મળી શકે એ માટે અમને વંધીજ જાણ રહે છે. કરનલ રેથમેન્ટે પોતાને પણ આવી વાત કરતો વખતે એ સ્વયં કહે છે કે હું તેને વિષે જાણ થઈ હતી બોધ્યું.

અંજી રેથમેન્ટે એક તાજે જાણુકે છે કે રાજધાનીની ખેલીસનો કમીશનર એવી માન્યતા દર્શાવે છે કે ગુજાઓની જે રીતે થવા લાગી છે તે હાલમાં કારણ છે. હાલમાં

અંજી પછી જ્યારે સ્વતંત્રતા મળે છે ત્યારે માણસમાંથી સામાન્ય કાયદાને માટે માન અને ભવ પ્રતી ગ્યાં હોય છે. જેથી હમેશાં લગભગ અહીં ગુજાઓમાં વધારો થાય છે. હુંટની સંખ્યામાં ધણો વધારો થયે છે. અને હુદારાઓ ચાર વરસ સુધીના વધ કરવાના અનુભવ પછી કોઈના છવ લેવાના કામમાં અને પોતાનો છવ બચાવવામાં બપરવા બચ્યા છે. વળી તે કમીશનર એવું બલીબ બાપે છે કે હુદા હુદા બળાકારના ગુજાઓમાં હવે વધારો થશે અને તેમાં પોલીસ ઓએના પણ ધુનું થશે.

આ કેવું હેસ્ટ પમાડનાર બલિયન છવન છે? મહાન લડકા મેં સામેલ થએલી સધળી પ્રજાઓમાં આવા ગુજાઓનો વધારો થશે તો દુનીયાં ઉપર કવી બોક્ત બાવી પડશે એ સમજી શકાઈ નથી. અને તેવું પરીણામ તો હું લગભગ કરતાં પણ હું આપુવ નીચેએ. દીલ્હીમાં નીટોફ અને જમ્મડીન દીલ્હીઓની સોમે કંસકર ઉજુ કરી દેવામાં આવ્યું અને તોજ અને બંદુક ચલાવવામાં આવી એ પણ ચરેજ કેલિક દરબને આ બલીબાધન ખર હોવાનો પુરાવો આપનાર કહી શકાય.

એમને બહાવતાં અત્યંત શોક ઉપજે છે કે મરદુમ મી. અહમદ મહમદ સેખની વિધવા ગયા અહવાડીયામાં ખુદની રહેમતે પહેલ્યા છે મરદુમના પિતા મી. મહમદ મુસા યરિય તેમજ સગાં સંબંધીઓ તરફ અમેરી અંતકરણી દિલ્લોજી ગય છે.

મી. મહમદ મુસા યરિય પોતાને હુદા હુદા મીએ તરફથી મળેલા દિલ્લોજીના સંદર્શને માટે આ પત્રમાં આભાર માને છે.

ઈન્ડિયન બુક નો ગુજરાતી અધિપતિ મી. હાજી છવોના ધણીઆણી ૨૧ વરસની પુત્રીન વયે ગયાં મુકવારે તો ૬ મીએ જનત નિશીન ચર્ચાના ખેદ જનક ખખરે બણીં અને ધણાંજ દિલ્લીર થયો છીએ. મરદુમ અરમનનાં મી. જોસમાન અહમદ એરેદીનાં પુત્રી હતી. મી. હાજી છવો તેમજ મરદુમના માં આપ તરફ અમારી અંતકરણી દિલ્લોજી છે.

વોલમસ-સટા (કોસવાલ) ની કાળાઓમાં જતા છેકરોએ નાં મા બાપોએ એવો કાવ કર્યો છે કે જે મે તો. ૩૦ ની પહેલાં કાળાઓમાં વરમી કરવાનું કામ કર નહિ થાય તેજ તેઓ પોતાના છેકરોએને એ કાળાઓમાં માલકે નહિ વળી ખીજે કાવ એવી માલખીના કીધે છે કે જેલો નવી કાળાઓ લાં બાપવાની મંજુરી મળી ગય છે તેની બાધવું.

પુરતોન ચર નહિ થાય તો શાળાઓમાં જતા બેકરોઓના મા બાપો સમજા પ્રતિષ્ઠ કરો ભરવાનું બંધ કરો.

કવી-સલાહન (કેપ) ખાતે મળેલી સા. આ. નેટીવ નેશનલ કોમિસની વાર્ષિક બઝક વખતે મળ્યા કરાવો. પસાર થયા હતા જુનમાં (૧) ઉત્તર પ્રતિમાં નેટીવોને ફરે-આપ્ત આપવાની યુનીયન સરકારને વીનંતી કરનારો; (૨) ટ્રાંસવાલ અને ક્રીસ્ટના સત્યાગ્રહીઓ સાથે દીલસીજી ધરાવનારો; (૩) પાસનો કામદો નાણું કરનારો; (૪) નેટીવ કેદીઓ તરફ બતાવવામાં આવતી કહેવાતી ગેરવરતણક તરફ યુનીયન સરકારનું ખ્યાન ખેંચનારો; અને (૫) નેટીવ કેદીઓની પાસે ભારે આઠાઓ ખેંચાવવાની અમાનુષી રીત સામે વીરોધ દર્શાવનારો વી. હતા આ ઉપરથી જોઇ શકાય છે કે નેટીવો પણ સ્વમાન શું છે એ દીવસે દીવસે વધારે સ્પષ્ટ રીતે સમજતા જાય છે.

અહીં ડરબનમાં રેલવેના કામદારોએ એવો કરાવ કર્યો છે કે જો તેઓની, આઠ કલાકના રેલની અને વખત ઉપરાંત કામને-માટેનો ખર્ચામાં વધારો કરી આપવાની આગણીઓનો તા. ૧લી જુન સુધીમાં અમલ થશે નહીં તો તેઓ સત્યાગ્રહ કરશે. રેલવે અને ગોદીના કામદારોની ડરબન ખાતે ગયા રવીવારે મળેલી એક જગી સભામાં નીચે પ્રમાણેનો કરાવ સર્વાનુમતે પસાર થયો હતો:—(અ) “જો સરકાર ઉપલા કરાવોનો તા. ૧લી જુન ૧૯૪૯ની મહેલા સંતોષકારક અંશ તર નહીં વાળે તો અમે સહિય. આફ્રિકાની રેલવે અને ગોદીના કામદારો સરવસના આકારમાં આદેશાહી મદ બધી જમણ અને ના. ગવર્નર જનરલ કે જે જુન માસમાં પોતાની ડરબન ની મુલાકાત વખતે ત્યાં નીવાસ કરતા હશે તેમની સમક્ષ અમારી ફરીયાદો રજુ કરીશું. (બ) વળી અમે પ્રતીજ્ઞા કરીએ છીએ કે અમે બાડા કે મારીક આંકડાઓ ચુકવીશું નહીં અને અમારી જીન્દગીની ખાસ જરૂરીયાતો પુરી પાડવા ઉપરાંત અમારા પગારોમાંથી કંઈ પણ ખર્ચીશું નહીં. અને તેમ કરી નાણાની મીટી રકમો ફરતી અટકાવીશું. આ પ્રમાણે આંકડા નહીં ચુકવવાનું અમારું કારણ અમારા લેણદારોને સમજાવીશું. આ કરાવની કલમ (બ) ના સંબંધમાં સમજા રેલવે અને ગોદીના કામદારોની સહી સાથે પ્રસિદ્ધ કરવાને એક જાહેરનામું ધડી કાઢવાની અમારા સેક્રેટરીને સુચના કરવામાં આવે છે.

એવું જણાવવામાં આવે છે કે રેલવે કામદો પસાર થયો અને તેને અંગે દિલ્હીમાં જે કુખ્યાયક બનાવો બન્યા એ જોઇ એન. મી. મજરલ-હકો પણ હિંદની ધારા સભામાંથી પોતાનું રાજીનામું આપી દેવાનો વિચાર કીધો છે.

એવું જણાવવામાં આવે છે કે પ્લોમ્બે-ટીન ખાતે થોડા વખત ઉપર મળેલી ઇન્ડસ્ટ્રીયલ ફેડરેશન કોમિસ વખતે નેટીવ અને કલરડ બતીઓના પ્રશ્ન વીધે થયેલાં બાપણોમાં ધણેજ મતભેદ દર્શાવવામાં આવ્યો હતો. ટ્રાંસવાલથી આવેલા ડચ બાપા બોલનારા ફેલીંગેટા જેઓ બધાને સમાન ગણીને વરત નારા વરગથી અને નેટીવથી ધણાજ વીરુદ્ધ હતા તેઓએ નેટીવોને બહુમત આપવાની અને આશુક વાપરવાની નીતીમાં તેઓ માનનારા હતા એવું જણાવ્યું હતું.

“ઇન્ડિયન ઓપીનીયન”

શુક્રવાર, તા. ૧૬ મે સન ૧૯૪૯.

ટ્રાંસવાલના દીદીઓની આખત તંપાસવા મળેલી સંલેકટ કમીટી એ કોઇ પણ દીદીને નવો વેપારી પર અંબીર સ્થિતિ વાને મેળવતાં અટકાવનારો અને લીમી ટેક લાયબીલીટી કંપનીઓ કરી દીદીઓ મે સ્થાવર મીલકતો મેળવતાં અટકાવનારો કામદો વડવાના લાભમાં પોતાનો રીપોર્ટ આપ્યો છે. એ અપરે અલત અંબીર સ્થિતિ ઉભી કરી છે. આથી એક બીડીસ સંસ્થાન માં વસતા બીડીસ દીદીઓનું બુદ્ધિપુરવક અપમાન થયું છે. અને ઉપર જણાવેલા રીપોર્ટમાં સુચવવામાં આવેલા કામદો જો કદી પસાર થશે, અને જો તેને અમારા ટ્રાંસવાલ ના બાઇઓ કણુક કરી લેશે-અમરો પરથી તે પારલામેન્ટમાં તો દાખલ થઇ પણ ગયો જણાય છે-તો તે દેશમાં બવીબના હોદી સાહસનો તે મુશ્કેલ ધંદલ થઇ પડશે એમ કહેવામાં જરાએ અતિશયોક્તિ નહીં ગણાય. વળી એટલું જ નહીં પરંતુ એક ગ્રન્થ તરીકે-રાષ્ટ્ર તરીકે દીદીઓની ઉપર હુમલોને માટે હલકાપણની એક કાયદેસર છાપ મરાઈ જશે. અને સહેનસાહત માં હોઈ એક બાગીદાર હોવાની સંઘળી વાતો કેવળ અરથ વગરની વાતોજ નહીં જશે. એ રીપોર્ટ એક તરફથી સર કારના પ્રતીનીધી જનરલ સ્મટસ અને હોદી કામના પ્રતી નીધી મી. ગાંધીની વચ્ચે થયેલી કણુલાત તરફ ધસારો કરી માઇનોનાં લતામાં દીદીઓના ચાલુ વેપારના સંબંધમાં તમોના સ્થાપીત હોઈને માન આપવામાં આવવા હક છે; જ્યારે બીજી તરફથી દીદીઓની વરતમાન અને બિબિબની ઓલાદો ના, વેપાર કરી પોતાનો નીર્વાહ કરવાના હકો, કેવળ તેઓ દીદીઓ હોવાનાંજ કારણે, લુટી લેવાની ફરખાસ્ત કરી, થયેલી કણુલાતનાં મહાન આશયની સદતર અવગણના કરે છે. એવી કણુલાત તો મેંજ નથી કે જે દીદીઓ તે વખતે હકો ભોગવતા હતા તેઓના સુધીજ એ હકોની હદ બાંધવી પણ દીદીઓના ચાલુ હકોને નબાવી રાખવાની વાત થઇ હતી. લીમીટેડ લાયબીલીટી કંપનીઓને નામે સ્થાવર મીલકત મેળવ વાને હક દીદીઓ વરસોથી ભોગવતા આવેલા છે. અને જો દીદીઓની પાસેથી એ હક હવે લઇ લેવામાં આવે તો તેવો કામદો કામના અશુક વરગનેજ લાગુ પડનારો વર્ગીય કામદો ગણાય કે જે કામદો શાહી સરકારની સંમતી સિવાય દાખલ કરવતો યુનીયન પાર્લામેન્ટને કરો પણ હક નથી, અને જો નાની અને નીરબળ પ્રજાઓનાં હકોનું રક્ષણ કરવાનાં અનેક ડાળ અને વચનો પછી સરકાર, જે હકો દીદીઓ આજ સુધી ભોગવતા આવેલા છે-તે હકો બધી જુદીને જીનવી લેશે તો તેવી સરકાર અરેખર ખુદાથી પણ નહીં કરનારી સરકાર ગણાશે. હવે આ બાબતનો સમજો આધાર ટ્રાંસવાલ ના દીદી બાઇઓની ઉપરજ રહેલો છે. મી. અસવાત બયા રવીવારની મીટીંગમાં વાળખી જા. કહી શકાય છે કે આપણા બાઇઓની મુલાકાતમાં અજુબી થાય એ શું આપણે શાંતપણે સંખી ખેસી રહેવાના છીએ કે એ સામે મુકવાની આપણામાં હજી હીમત છે? આ બાબતનો ટ્રાંસવાલના બાઇઓએ વીચાર કરવાનો છે. આવો અપમાન બરેલો કામદો અમારા ટ્રાંસવાલના બાઇઓ કદી પણ પોતાની સામે પસાર થવા દે

એ અમે માની શકતા નથી. અને અમને ખાતરી છે કે આ ટાંકણે તેઓ જાગૃત થશે અને પોતાના હકોની લુટના આ નવા પ્રયાસની સામે, અંત લગી ઝુઝશે

માન્ય તા. ૩૦મીએ દીલ્હીમાં બનેલા દુઃખદાયક બનાવનો જે હેવાલ આ પત્રમાં પ્રગટ કરવામાં આવ્યો દીલ્હીનો બનાવ છે તેમાં અમેજન કોલના સ્વાર્ડા દેલા થયા વગર રહેશે. સ્વામી પ્રાદાનદેવના સખે સખેમાં સુલોનો રણકર રહેશે જણાય છે. એ હેવાલ વાંચતાં, રૂરના સરકારે જોળીબાર કરવાની દરજ્જા પડી હોવા ના ખબરો ફેટલા બનાવટી છે. તેનો ખ્યાલ જાણ્યા વગર રહેતો નથી. સ્વામીજીએ પોતાની નજરે જોએલી બીજાઓ-રજુ કરી છે. તેમાં જણાવાયું છે કે જ્યારે કોલોનું આખું ટોળું સભામાંથી પાછું ફરતું હતું તે વખતે પણ સરકારે પોતાનો દમામ બતાવ્યો હતો. વળી જોવા જેવું એ છે કે પોતાનાં ભાઈઓ ના ભેષરવાધથી ખુન કરવામાં આવ્યા હતાં તેજ દીવસે બપોરે ૪૦,૦૦૦ કોલોનું ટોળું મીટીંગમાં જોળું થયું હતું અને જરા પણ રોષ કીધા વગર કાંતી પકડી કાઢ્યું હતું. આવા કાંત અને નીટીય કોલોની ઉપર સરકારને જોળીબાર કરાવવાની દીલ્હીની સ્થાનીક સરકારને જરૂર જણાય એ અત્ય આશ્ચર્યજનક છે. વળી કેમ જણે જરમનોજ ધસી આવવા ની ધારતી ન હોય! તેમ રસ્તાઓની ઉપર ગુરખા પલટાવને જોડવી દેવામાં આવી હતી અને માંત્રીક તોપ દુસ્મનોનો સહાર કરવાને તબવારજ રાખવામાં આવી હતી. આ સમજી શું બતાવે છે. વળી એટલેથી હજુ બધું થયું નહોતું. જ્યારે સ્વામીજી ગુરખાઓની પાસે ગયા ત્યારે તેમને પણ વીધી નાખવાની ધમકી આપવામાં આવી અને સાત આઠ બટુકા તેમની સામે તાંકવામાં આવી અને આખું સરઘસ કાંતીથી સ્વામીજીની અગેવાની હેઠળ ચાલ્યા કરતું હતું ત્યારે કુકરી છરીથી સ્વામીજીને સતાવવાની એક ગુરખાએ હાંમત કીધી. આ ઉપરથી માત્ર એટલુંજ જોઇ શકાય છે કે કોલો કાંત હતા તેઓને કાંત રહેલા દેવાથી સતાધીશેને સતોષ નહોતો અને તેથી તેઓને કોણ પણ કારણે ઉશ્કેરી ફુગીયાને એવું બતાવી આપવું હતું કે કોલો સલામતને નામે કુલકે અને બડો કરતા હતા અને આજુ સતાધીશે તો વાંકામાં હતાજ નહીં. સ્વામી પ્રાદાનદેવને આપેલા હેવાલ અમારા અંગેના અંગ્રેજ પ્રેસના ભાષણોને ખાસ વાંચવાની અમારી લાલામણ છે અને એ હેવાલની સાથે, અને ૧૯૧૪ ની સાલમાં જોર બળવાખોરો કે જેઓ હર્ષવારથી સળ્લ થએલા હતા અને જેઓએ ખુન, છુટ અને શીતર જેવા ગુન્હાઓ કીધા હતા તેઓની સાથે કામ હેવાએલા વખતની અને એ લોકોને બની શકે ત્યાં સુધી એક પણ જોળી નહીં મારવા દેવાની જનરલ મેથાની અત્યંત ઉત્તેજનીની સરખામણી કરવાની અમારા ભાષણોને અને ખાસ લાલામણ કરીએ છીએ.

લગભગ એ તા. ૩૦ના રૂરના તાર ઉપરથી જણાય છે કે ઇન્ડિયા ઝોનિસે એવું જાહેર કીધું છે કે લાહોરમાં ત્રણ બંડખોરોને પોલીસ ઉપર પથ્થર ફેંકવાના ગુન્હા બદલ ત્રણ વરસની કેદની સજા કરવામાં આવી છે. એને છોડી કુકવામાં આવ્યા હતા.

અત્યંતસરની બેઠના બનાવના સમયમાં રૂપ માણસોને સાન વરસની કેદની સજા કરવામાં આવી છે.

દીલ્હીમાં ગુજરેલો કેર

માન્ય તા. ૩૦મીના બનાવની સ્વયં હકીકત

સરકારે વાપરેલી જુહાડી

માન્ય તા. ૩૦મીએ દીલ્હીમાં થયેલાં રમખાણોનો તેના પ્રસંગ સાથે સ્વામીજી પ્રાદાનદેવે એ ગુજરેલા 'કેપીલ' પત્રના દીલ્હી ના ખબરખતીને આપેલો ખરા હેવાલ જોઈએ તો કલ્પના બિતરે કરેલીકલ્પમાં પ્રગટ થશે છે.

તેમાં સ્વામીજી જણાવે છે કે માર્ચ તા. ૩૦મીના રવીવારે સમગ્ર દુકાનો અને ધર્મો રોજનાર સવારથી બંધ થયા હતા. સ્થાનીક આરથ સમાજનાં મંદીરમાં સવારની પ્રારથના બાદ હું આખા સહેરમાં રેલ ફર્યા હતા. કામે કાઈ તેને ઉપયોગ નહીં કરતું હોવાથી બંધ થઈ હતી અને ટાંચા વિ. પણ બંધ થયા હતા. સમજી સાંત હતું અને સાંત પ્રભુ હબરોની સંખ્યામાં પગથીયર ચાલતી હતી. રૂર વાગે હું મારા રહેઠાણે ગયો અને સાંજે આર વાગે મીટીંગમાં જવાનો ઉશ્કેરો કરતો હતો. તેટલામાં જે વાગે કેટલાક મહારથો રેલવે સ્ટેશનેથી ફેડલા મારી પાસે આવ્યા અને મને ખબર પડી કે કેટલાક લોકોએ સ્ટેશન ઉપરના દુકાનદારોને પોતાની દુકાનો બંધ કરવાનું કહાથી રેલવેના એક અંગ્રેજ અમલદારે તેઓને ધમકી આપી. જ્યારે તેને એમ કહેવા માં આવ્યું કે તમારે જુએ પડવાનો હક નથી ત્યારે તેણે પોલીસ ને સીટી મારી અને ટાંચામાંથી જો માણસોને પોલીસે બહાર કાઢી બેઠામાં ગુસ્સા. લોકોએ કહ્યું કે જો અમારા માણસોને છોડી ગુસ્સો તો અમે તાલી જણશું. તે પછી પોલીસે તેઓની ઉપર લાકડી ચલાવવી શરૂ કરી અને આ જો મહારથો મારી પાસે આવવા નીકળ્યા ત્યારે કોલોને માંત્રીકોતોપ લઈને ત્યાં આવતા હતા.

રેલવે સ્ટેશન નજરેક જોળીબાર

ફેડવળ સ્ટેશને ગયો. ત્યાં જે સાંચળ્ય કે માંત્રીકોતોપ અવીચારીપણે ફેડવામાં આવી હતી અને ડાનેકમાણસો આરથ ગયા હતા અથવા તો ઘણાક થયા હતા. અને તેઓના શરીરોને સ્ટેશનના મેદાનમાં ધસકી જવામાં આવ્યા હતા. ધળી તેઓના કહેવા મુજબ, જેઓને બંદુક લાગી હતી. તેમાં એક રેલવેનો ઉતાવે પણ એક જીની સાથે હતો.

સામેથી જે ગુરખાઓને ફેડવા આવતા જ્યાં બીટીસ સોલજરો અગ્રાહ્યમાં આવી ગયા હતા, હું કેટલાક કુરોપીયનો પાસે ગયો જેઓમાં એક સીટી મેલરૂરેક મી. કરી પણ હતો. જે તેઓને સેલ કહીકત જણાવવા કહ્યું પણ તેઓએ કાંઈ નહીં કીધી. મી. કરીએ તો પોતાની પુકળ મારી સામે ફેરવી. તેઓને જે કહ્યું કે જો કે હજુ વખત નથી થયો છતાં હું આ લોકોને મીટીંગ ના મેદાન ઉપર લઈ જઈશું અને તમારે આવી ચીતો કાઢકર અને માંત્રીકોતોપ વડે લોકોને સતાવવા નહીં બેઠો.

તે પછી લોકોનો સમુહ જે ત્રણથી વધારે હબરો હતા તે આમેલ કરી ફોળને ત્રણ મારી પાછળ આવ્યા. અને સહેરમાંથી થઈને કુચ કીધી. હબરો અમારી પહેલાં પહેાંચી ગયા અને હબરો અમારી પાછળ આવતા હતા. કોમિસનના મેદાનમાં પંદરેક હબર માણસો એકત્ર થયા હતા. જે સંખ્યા પણ વધતી ગઈ અને ૨૫૦૦ની થઈ હતી. જે તેઓને સમજાવ્યું કે તમારે સલામતીઓ તરીકે વરવવાનું છે અને રોડ અને ટાંચા બનાવવાના છે. ધડીયાળના ધુરજ પાસે ગોરા સોલજરોએ બંદુક ફેડવાથી બીલ ડાનેકના શરીરો જોળી વડે મેદાનની ખબર પડવાં કેટલાક ફરેકરાવા લાખા પરંતુ તેઓને પણ જે ખુન સાંત પાડ્યા.

આ વખતે જે બીટીસ લાકડી અમલદારો કેટલાક સવારો સાથે મોડા ફેડાવતા આવ્યા. તેઓ મારી સાથે વાત કરવા મંતવ્ય હોવાથી હું બહાર ગયો અને અમલદારોને જે કહ્યું કે આ એક સાંત સહેરોમાંથી મીટીંગ છે અને તમે આવી રીતે લાકડી દમામ બતાવીને લોકોને ગુસ્સો કરો છો તેનો શું અરથ. અમલદારે કહ્યું કે સાંત મીટીંગની વચ્ચે હું પડવા ઉત્તેજિતો નથી પણ હમણાજ એ સંજોગે મારી પાછળથી પસાર થયો. એક એક છટાળો ફેડાતો મારા કે બીલ કોલોના જોવાનો અભ્યાસ ન હતો. તે પછી અમલદારો, પોતે કાંત મીટીંગને બીવેરવા નહોતા ઉત્તેજા એટલું કહી સવારોને લઈ ચાલી ગયા.

(૧) આવતી તા. ૧લી ગાંધીજી કાંઈ પણ હિંદી કે અંગ્રીજીની નવો વેપાર કર કરવાનો જવાનો મળી શકે નો અટકાવના પગલું લેવામાં આવતાં નોંધાયે

(૨) ૧૮૮૫ નો ટ્રાંસવાલનો કાયદો જે ટ્રાંસવાલમાં એથીયા દીકરે મીલકતની માલિકી ધરાવતા ૬૬મીથી આવત રાખનારો જે તે કાયદામાં એવો સુધારો થયો નોંધાયે કે એથીયા અધિક અધિકારી કમીશ્નર કંપનીઓ કરીને એ માલિકાથી કમીશ્નર કમીશ્નર નહિ.

પાસલાએન્ટમાં ખીજતું પહેલું વાંચન

કેપટાઉનથી એ તો ૬ મીના ફરતેના તાર ઉપરથી જણાવ છે કે હિંદીઓની અગવડે સંબંધી તપાસ કરવા ખેડેલી સીલેક્ટ કમીટીના પ્રમુખ મી. રૂથે કમીટીના રીપોર્ટમાં દરસાવેલી કમીટીની ભલામણો સાથેનું એક બીજા કાલેસ એક એસેમ્બલીમાં નાખવ મુક્યું હતું. તેનું પહેલું વાંચન મંજુર થયું હતું. અને બીજું વાંચન ગુરુવારે થયું. એટલે ગમ કાલે ચનારે હતું.

હિંદમાં રેલ્વે કાયદા વિરૂધ્ધ સત્યાગ્રહ

કુલપતિ પંજાબીઓ કાળો રવીનાર

કોચીલ તા. ૬મીએ હિંદના સરખા બાંનેમાં રેલ્વે કાયદાને નામે જોવાના કાળો કાલેસિના ટોક પળવામાં આવ્યો હતો. તેના દરમિયાન પંજાબીઓ હિંદના કાયદાનો સરખા જે એ સમયે હોવા બાબતે પંજાબી કમીટી મુકી શકાયે અસમ્ય છે. પરંતુ મુલકમાં પંજાબીઓ એ દીવસને કહે હોવા હિંદના પાસ કરી જોએ કરીનાર અને 'પુન્યાતી' પંજાબી અને આપીએ જોએ.

કુલપતિ એક દીવસે નામે પંજાબીઓના નામે કુલપતિ બોરોએ, પોલી, હાથમેએ અને જેવડે કાલેસિ એક પંજાબીઓ પાસ કામ થયો. બધા કરીને રોજ પાંચે હોલ. કુલપતિ કીતે મુલક નમરીને તે દીવસને રેખાવ લાગણીવાળા મનુષ્યને આમ પડાયે તેવો હતો. કુલપતિઓ, સરખાવાઓ, હોલેલવાઓ બીજાએ અને લગાડુ તથા પંજાબીઓએ પણ તે દીવસનું મહા ભવ સમય કમીટી હોલ અને તેમણે કુલપતિ બધા કરીને સહિય બીજા સમયે વીરપ્રકાશ બાળ લીધો હતો. કુલપતિ કાયદે માલેટ જેવું મોટું બનવું પણ તે દીવસે બધું હતું.

સરખા વરખોની એકમતા

આ પ્રસંગે ખાસ નોંધ લેવા જેવો જાતક એ હતો કે કુલપતિ ની પચરમી વસ્તીએ સખા બેઠવાનો ભવ દીવસ હોવા અને સુસમાન, હિંદુ, પારસી, ખ્રીસ્તી સહ કોઈ એકેસે સાથે હળી મળાને વસ્તી હતું અને કરી પણ તકરાર પીવા તે દીવસ રોજમાં પસારી જાયો હતો. વળી ગાંધીજીના કહેવા પ્રમાણે તે દીવસે જાણપસાઓએ ઉપવાસ કર્યો હતો. એથી અમેલીનીમાં વધારો થયો હતો.

કુરોએ પહેલાંથી જોવાથી જણ થાયે રેખા કરવા આવક લખ્યા હતા. એક બધું સમુદાય મોલે એક હોવાથી મંદ મતીથી કીનારે ધસી આવતાં હતાં, ત્યારે બીજા બધા સખામાં બનેલા લોકોના રેખાવ મનુષ્યો દુઝીયા જેવો થયો હતો. અને એથી વધુનીએ પણ એક હોવા કરતાં વધુ માંડસો ભવ હોલ સેલેક્ટ સમાજીએ સવારે સહા ક નામે સરખા પહેલા અંદીજ સાથે અમી પહેલ્યા હતા. આન મંદરેલા જો કરીયા કીનારે સખાથી સખાને વખત થતાં અંદીજ સાથે સખા બી હોવાનીએ, મી. જમનાદાસ કુવારાદાસ, મી. સી. સુ. કુવારાદાસ પણ સાં આવી પહેલ્યા. વળી તે કરતાંવાન સુસમાની ની પણ એક મોટી સખા કાળો વાવમાં સાથે આવી પહેલ્યા. સખાસેવની મંદરેલા બધી હોલ માલે હતી અને તેજોની તકરાર તેમણે થયે જાણ પડા નીકરેલા હોલ અને જાણ પાસ કાલેસિના હતા.

મી. ગાંધીનું ભાષણ

જરાબર ૮ વાગે મી. ગાંધીનું ભાષણ શરૂ થયું હતું. તેમની તબીવત અસ્વસ્થ હોવાથી તે મી. જમનાદાસે વાંચ્યું હતું. જે પ્રમાણે હતું:

હિંદીની દુઝાપદાથક બનાવ

આપણામાંથી વધારે માટે આના જેવો પવિત્ર પ્રસંગ આખા જીવનમાં આવેજ નીએ હોય. અને હું બધું છું કે આ પ્રસંગ ભાષણો આદીના આગર પીના વધારે માલુમ છે; પરંતુ એવા રવીનાર (કમીટી માંસે) હિંદુસ્તાનના પાંડ નગરમાં બનેલા દુઝાપદાથક બનાવને એમનો એમ જતો કરવો એ બની શકે તેમ નથી. એ બનાવને લગતાં જે કયનો આપણને મળ્યા છે. લોકપણ સમુદાય સ્વામી આદાન હતું અને સ્થાનીક અસરો તરફથી સરકારનું આ બનેલું એક મેકમી વીરે છે. કેટલીક મુખ્ય મુખ્ય અપતોમાં એ બનેલું કયનોમાં એક રહેલો છે. કાલ અપકારાત બનેલું કનકાર આ બનેલું કયનોને પકાપાતી કયનો સારી ગણી છે. લોકપણનો હોવાથી, દીકાની ખાતર સરકારી કયનોનું સાચા પણ સ્વીકારી લાશે. પરંતુ એ કયનોમાં કેટલીક બાબતો સદાસે લેવાઈ રેખામાં આવી છે અને તેમાં સ્વામી આદાન હતો એ સ્થાનીક અસરો વીરે એ કહ્યું છે. તે પણ લેવાઈ રેખાવું છે. વળી આ રાખવાનું છે કે એ સખાસીનું કયને લેવાઈ પહેલું હતું. પહેલાં જોવાનાર પછી તરતજ રેખાઓ એ સ્થાને જ પહેલ્યા હતા. રેખાઓ કહે છે કે રેખાન ઉપરના પોલીસ અસરોને ખરી કરીક કહેવા મેં જણાવ્યું પરંતુ તેમણે મારી સામે બેઠકારી બતાવી અને મી. કરી તો પુરું ફેવીને અવળાઈ ફરી ગયા. મેં એ સાહેબને કહ્યું કે હું લોકોને સલામ કહું જઈશ, અને તમારે તોયો અને લોકોની દાંડ્યામ કરવીને લોકોને ઉકેરવા બેઠવા નથી. મારી મત પ્રમાણે સરકાર સ્વામીજીના આ ઓરોને ખલાસો કરવા જાણતા હતા. મી. કરીને એ સખાસી કાણ છે તેની ખબર હોવાથી જાણ્યો; કારણ કે સ્વામીજી કહી બુવાન કે અપકાર નથી. હિંદુસ્તાનમાં તેમના મંદર છે અને વળી એ પ્રસંગે હિંદીની સખામી દીવસલમાં તેમના અગ્રણી છે, એ ખાત તો સંધારણ હતી. તો મુ. આ કરીને સ્વામીજી ની અવળાઈ કરી હતી. વળી રેખાઓએ અસરકારક જાવામાં ગુરખાઓની ધમકી વીરે કહ્યું છે. તેમના સામે બંદુક તાંકિયામાં આવી હતી, અને તેમને વીધી વાળી મુ એમ કહેવાયું હતું. અને કુકરી છરી લાઈને એક ગુરખા આમતેમ ફેરવે તેમની સામે ધસી આવ્યા હતા. એ લોકો ને તેમનાજ ઓગવાનો તડે અપસ્થિત રૂપમાં જવા દેવાની પ્રયત્ન અધિકારીઓએ કર્યો હતો તો કરી. બુ. લોકો રેખાવ ન થયો હોત. પરંતુ તે દીક્સે અધિકારીઓએ પોતાની સામન્ય રૂપ પ્રમાણે ઓગવાનોને પુતકાર્યા અને લોકો ને આજી ન ખાંડુ પગલું બરખું સરકારી બુલાસો અધારકા કાયો આની લેવા હતાં નીરોપે લોકો ઉપર જોળીબર કરવાનું શરૂ નહોતું. લોકો ગમે તેટલું તૈદાન કરીને પણ શું કરવાનું હતા? તેમની માસે કમળ હથીયાર ન હતાં એ તો નીરવાંદ છે. એક હોલ યોજાને પીપેરી નાંખવું એ દુઝીયા માં સહેલામાં સહેલું કામ છે. હિંદીમાં બન્યો તેવો બનાવ એ હોલ સીવાય બીજો કામ પણ હોવા બને, તો કેળા પોલીસો થીજ ચલાવી લેવા અને હમીયારમાં તેમને હાથે સીવાય બીજું કામ નહિ અપાય.

જખનમાં બનેલો એક બનાવ

મને એક પ્રસંગ આ વખતે યાદ આવે છે. જખનમાં એક વખતે ૧૯૦૬ મુરોપીઓનું યોજનું, જે એને તેના ઓગવાનોએ પ્રહરણીય પ્રુખ કરેલું હતું તેજે કાયદે પોતાના હાંચમાં

લઈને એ નીદાઈ માણસને મારી નાખવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો. આ ટોળું એ માણસની પાછળ પડ્યું છેવટે એ માણસ મદા મરફતીએ એક મીત્રના ઘરમાં પેસી શક્યો. આ ઘરમાં તેના મીત્રની દુકાન પણ હતી. સાંજ પડતાં હીલુ યમને એ ટોળું ત્યાં જમા થયું અને એ માણસનો કળજો માગ્યો. અને એ તો આપે તો એ ઘર અને દુકાન સળગાવી મરફતની ધમકી આપી. પુરુષો, સ્ત્રીઓ, અને બાળકો મળને આશરે ૨૦ જણની ન હોય એ વખતે જોખમમાં હતી અને લગભગ ૬૦૦,૦૦૦નો મલ નાશ પામે તેમ હતું. એ લશ્કરી બળની જરૂર કેમ પણ વખતે પડે, તો તે માત્ર આ વખત બરાબર હતો. પણ પોલીસના અમલદારોએ તેમ ન કર્યું અને પોતાની બારેક સીપાઈઓને છુટા છવાયા એ ટોળામાં દાખલ કરીને જોખ માં આવી રીસાઓનાં જનમંસિયું રક્ષણ કર્યું તથા કલાઈ સુધી ટોળાંની સાથે બાજબાઈ કરીને પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટ પ્રેક્ષા નીદાઈ માણસને એજ ટોળામાંથી છુટી રીતે લઈ જઈ શક્યો અને ટોળાને વીખરી શક્યો. આ બનાવ ૧૮૬૫ના જાન્યુઆરીની ૨૩મીએ લાં બન્યો હતો. આ ટોળું એક હેતુને માટેજ નીકળ્યું હતું. જ્યારે દીલ્હીના ટોળાનો કરોડો દોષીન ઈરાદો નહોતો મરફતી દેવાલમાં સુચર્યું છે તે પ્રમાણે એ ટોળાએ વીખરાઈ જવાની ના પાડ્યા સિવાય બીજું કંઈજ કર્યું નહોતું. મીલીટરીની મદદ વીના દીલ્હીના સત્તાધિકારીઓ રહેવે રહેશનું રક્ષણ કરી શકતા હતા અને તેમ કરી ને ટોળાને છુટું ફકવામાં કશું જોખમ વધારવાનું ન હતું, પણ હિંદુસ્થાનમાં કમનસીબે એ તે બનાવોએ મીલીટરીની મદદ લેવાનો રીવાજ થઈ પડ્યો છે. આ સવાલ હું વિશેષ ચર્ચાવા માગતો નથી. આપણે એટલું જાણવું બસ છે કે, ટોળાનાં કાર્યથી કોઈને પણ નુકસાન નથી થયું. આ સમયે લોકો નથી દબાઈ ગયા, કે નથી વેર વાળવાના ઇરાદાથી ઘેસા થઈ ગયા. લોકો દડ રંગ, પોતાની ઉપર, કાણુ રાખી શક્યા અને ૧૮૬૫ના માણસોની જની સળગાવી નહોતા, અને તે પણ બંધુકનો મારો ચાલ્યા પછી આથી તેઓએ કંઈ મેળવેલી છે, અને જ્યારે વખત પોતાનું કામ કરી લેશે ત્યારે આ બનાવને વિષે હિંદુસ્થાન મરફતી માનશે. તેઓના સંતુરાઈમાં અને હિંમતવાને સુખીપણને સાર સંનાસીજ અને હકીમજી અજમલખાનને જેટલું માન અપાય તેટલું આજી છે. ગયા પ્રેક્ષા દિવસોમાં હું ઘણી વેળા કહી ગયો છું કે, આપણમાં કાંઈપણ અતિશયતા થઈ જાય અથવા તો આપણે ખુનામરફતી કરીએ એવો અર્થ બધો નથી. દિલ્હીમાં બનેલા બનાવે મારી આ આશાને ટેકા આપ્યો છે, પણ મારી કલ્પનામાં એવું તો કહીએ નથી આવેલું કે, સલા મહીઆ અને તેમના સંધીઓને કહી પોતાનું લોકો રેડવું નહીં પડે. છતાં હું એટલું તો કહીશ કરીશ કે દિલ્હીના સત્તાધિકારીઓના પ્રયોગોનાં મેં આશા નહોતી રાખી, પણ આપણે તો એવા પ્રયોગો થયું વધાવી લેવાના છે, અને જેમ વધારે કદુ હોય તેમ આપણે તેને વધારે આવકારદાયક માનીશું કેમકે આપણે તો મરફતને પણ વધાવી લેવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી છે.

સત્યાગ્રહ

જોગ આપ્યા કિતા કોઈ દેસ હતું સુધી મરફતો નથી, કોઈ પ્રજા ઉમે રહી નથી. આપણે કોઈ પણ પ્રકારની ખુના મરફતી કર્યાં સિવાય કેવળ આપણોથી પ્રભુત્વ મંજૂર કરવાનો અખતરો કરી રહ્યા છીએ. આનું નામ સત્યાગ્રહ કેવળ સત્યાગ્રહની દૃષ્ટિએ કાંઈક અંશે દિલ્હીમાં આપણું કાર્ય મંજૂર ગણાય. અને રહેશન આસપાસ પકડાયા હતા, તેઓને છુટા કરવાની સતત માગણી આપણાં લોકોએ કરી,

અને જ્યાં સુધી તેઓને છુટા કરવામાં ન આવે, ત્યાં મુખ વિખાઈ જવાના કુકમળી સામે થયા. આ બંને કાર્ય આ અખતરો મળ્યા પકડાયલાં માણસોને છુટા કરવાની માગણી કરવી એ ખોટું હતું. કાયદાઓનો સવિનય ભંગ કરી આપણે પકડાઈને જેલવાના કરવા કૃષ્ણાએ છીએ. એટલે આપણે એવો અવસર આવે, તે વખતે તેની સામે ચર્ચાએ તો આપણું જીવણ જાય. તેજ પ્રમાણે આપણે છુટા ન પડ્યા એ પણ જીલ ગણાય આ દીલ્હીમાંની અંદર કમીટી કરાવે એજ કાયદાને સલામતીથી ભંગ થઈ શકે. તેની બદલેના કાયદાને તેઓથી જમ થઈ શકતો નથી, અને માજ રેટના કુકમળો અનાદરો કરવાનો નિશ્ચય કમીટીએ લઈ ક્યો નથી. જ્યારે આપણે સંઘર્ષ રહીને ઉપરના કુકમળો આનાકાની વગર તામે થવાની તાલીમ મેળવશું, જ્યારે આપણે પોતાની ઉપર કાણુ મેળવશું, જ્યારે આપણામાં સરદારીના ગુણો અને સીપાઈના ગુણો આવશે, તે વેળા એ મોટા સમ્રાટની માન્યતા એકત્રિત રીતે કાયદાઓનો સવિનય અનાદર કરવાની શક્તિ આપણામાં આવશે તેથી મેં કાલને સાર તો, એજ સલાહ આપેલી છે કે, વ્યક્તિવાર અનાદર થઈ શકે તેવાજ કાયદાઓ પસંદ કરવા, એટલે જ્યાં સુધી આપણે પુરા થયા નથી, અને જ્યાં સુધી સંખ્યાબંધ પુરુષો અને સ્ત્રીઓમાં સલામતી સ્વરૂપ રહેશમાં વ્યાપી નથી રહેલું, ત્યાં સુધી સરવિસો અને મંડળીઓ વિષેના કાયદાઓને માન આપવું એ જરૂરનું છે. એક તરફથી આપણે અમુક કાયદા ઓનો નિરાદર કરતા હોઈએ ત્યારે બીજી તરફથી બીજા બધા કાયદાઓનો આદર કરીએ તોજ આપણે કાયદાઓને જાળવનારા છીએ, એવું સિદ્ધ કરી શકીએ, અને પછી જ્યારે આપણે પુરુષ જ્ઞાન અને તાલીમ મેળવી હશે, ત્યારે આપણે અનુભવીશું કે, યાત્રિક તોપો, બીજાં હથિયારો અને વિમાનોના બસા સુધાં આપણને નહીં શકશે નહિ.

તે પછી એક કાળા કાયદા સામે અને બીજા દિલ્હીમાં ગયેલાં તિરદોષ જનો માટે સાગણીનો એમ પસાર કરવામાં આવનાર એ કરાવો વિષે બોલી મી. ગાંધીએ.

અલ્લાહો અકબર

ની યાદ આપી છેલ્લે જણાવ્યું કે, મુસલમાન ભાઈઓ જે અત્રે હાજર થયા છે, તે માટે હું રાજ થયો છું. પણ મને સંતોષવાને અત્રે તેઓની બધી લોટી સંખ્યા હાજર થઈ છે. મારી ઉમેદ છે કે, હવે પછીના પ્રસંગે મુસલમાનો હજારોની સંખ્યામાં હાજર થશે મુસલમાનોના બે શબ્દોનો એક શબ્દ અવાજ છે, તે અવાજ "અલ્લાહો અકબર"નો છે. તેના અર્થ એ છે કે, "હે પ્રથમ તુજ એક મોટો રું" અત્રેથી સરખસમાં નીકળવા અગાઉ તમે સહિત તે શબ્દોનો નીદ તમારાં પોતાના હૃદયમાં તથા વખત કરજો અને તે તમે પોતેજ સાંભળજો તે શબ્દમાં જે જોર રહેલું છે, તે બીજામાં નહોં હોય પ્રથમની મદદ કિના આપણે કેટલા અશક્ત અને કંગાલ છીએ તે જિ નાહ આપણને સુચવે છે. સરખસમાં પ્રથમ હું ચાલીશ પછી અત્રે હાજર રહેશો બહેનો ચાલશે. પછી તમારે વ્યવસ્થિત રીતે શાન્તિથી ચાલવું.

સરખસ માધવબાગમાં અને ત્યાંથી મરજહમાં

મી. ગાંધીના આપણ પછી સરખસ માધવબાગ બધી પહોંચ્યું હતું. આ વખતે એક અદ્યુત બનાવ એ બન્યો હતો કે માધવબાગમાં મુસલમાન વગેરે પણ ગયા હતા. અત્રે પ્રાર્થના થઈ રહ્યા પછી મુસલમાનો તારદેવ પાસેની મરજહમાં બહોળી કરવા ગયા હતા. ૧ હિન્દુઓ પણ ત્યાં ગયા હતા અને મુસલમાનોની એ રચને મળેલી સભામાં અબદુલ મુબ્દક ઇસ્માનીએ હિન્દુ મુસલમાનોના અશકય વિષ ભાષણ આપવાને આરંભ કર્યો તે દરમિયાન પુકળ લોકો ભેગા થવાથી લાખો

સ્વયં સોનાપુર મસ્જિદમાં ફેરવાયું હતું. આ મોલવી દરીમ અબદુલ હક, મોલવી અબદુલ રહીમ વગેરેનાં બાપણો પછી મી. જમનાદાસ વિગેરેએ બાપણો કીધાં હતાં.

મીસીસ. સરોજનીનું બાપણું

મીસીસ. સરોજની નામક એ જણાવ્યું કે દિલ્હીના પ્રતિહાર માં આવેલાં દિવસ કદી ભુલાવ નહિ તેવા છે. - આજે આપણે એક દેવળી જોડાઈ રહેલાં છીએ. ખુદા પયગમ્બરે આખી આલમ પ્રતિ સમદશિ સાબવા ફરમાવ્યું છે, તે પ્રમાણે બાપણો દિલ્હીમાં પણ તમારા બાપણો છે. મુખના વખતમાં આપણે ભુદા હતા, પણ આ મુશીબત, આ સરમીસપણના, અને ભુદમ અને દુઃખના વખતમાં આપણે ભેગા મળ્યા છીએ, એક થયા છીએ, એકત્રિત રહીશું, જીવીશું અને એકત્રિત જ મરીશું.

ઇમામ હુસેનનો દખલો

હરલાખીઓમાં પણ ઇમામ હુસેન જેવા સલામતી બીજા કોઈ બાપે જ થયા હશે. જ્યારે યઝીદે ઇમામ હુસેનને કહ્યું કે તું મને મોટા માન લાવે, ઇમામ હુસેને કહ્યું કે સહથી મોટો તો ખુદા છે તેથી તને મારાથી મોટો મનાવ નહિ. આથી ઇમામ હુસેન ઉપર યઝીદે ધણો દુઃખ પાડ્યાં પણ સલ ઓડાવાના કરતાં ઇમામે પાણી વિના તકલીફ મરવાનું પસંદ કર્યું.

પયગમ્બર સહજે કહ્યું છે કે ઇસલામી ધરમ પ્રગટ થતાં સાથે જન્મત જવતું થયું છે તેમ સહિલે બીલથી દિલ્હરમન જવતું થયું છે. તે પછી તેમજ નીચેની લીટીએ સજાવાળી બાપણું પુરું કીધું હતું :

બુલબુલક શુભ સુવારકુ કુલકુ સમન સુવારકુ

હમદમવતનીએએ આજે વલત સુવારકુ

શ્રીયુત ગાંધીજીની સુચના

ગાંધીજીની પ્રકૃતિ અસ્વસ્થ હોવાથી તેઓ એક એક વાંકમ જોલતા હતા અને મી. જમનાદાસ તે મોટે અવાજે લોકોને કહેતા હતા. તે સદેશમાં હતું કે જેમ જેમ વખત વહેશે, તેમ તેમ સલામત થશે, તે આપણે જાણીશું. સલામત વડના કડિ જેવો છે. તેની મુળ લડા છે. તેની શાખાઓ આજળ જતાં મુળ બની જાય છે એટલે તે આડે મુળમુથી કાઢ છેદી ચકવું નથી. સલામત એ જીવંતીના કામદો છે. કોઈ તેમું નિરાદર કરી ચકવું નથી. જેટલે અરો તેનો નિરાદર કરવા છન્ટીએ, તેટલે અરો આપણે જોખમમાં આવી પડીએ છીએ. સલામતમાં દિલ્હી મુસલમાનોને એક કરવાની દવા રહેલી છે અને એ અધઃપૃથી સહિ કોઈ દરમ પોકારી રહ્યા છે. હું દિલ્હી મુસલમાનોને સાવધાન કરવા છન્ટું છું. દરમ નાદથી અને એક વખત ભેગા હતા, એટલાથીજ આપણે ભેગા રહી રહીશું નહિ તેને માટે એકજ સ્ત્રોત છે. બંને કામે સલામતથી જોડાવું જોઈએ. બંને કેએએ સાફદીલ અને સમ્માનથી રહેવું જોઈએ. બાપણોની માફક આપણે વર્તવું જોઈએ. બાપણોમાં દુશ્મતા સપાલ નથી, પણ તેઓ ફરજનો વિચાર કરે છે. દિલ્હીમાં સખા મોટી હોવાથી તેમણે મુસલમાનોનાં દુઃખોમાં ભાગ લેવો જોઈએ. હું સંભળી રહ્યો છું અને તે માનું છું કે દિલ્હીમાં અત્યાં મુસલમાનો વિરોધ દુઃખી છે. દિલ્હીમાં ફરજ છે કે તેમણે બાપણોને સિદ્ધ કરવો જોઈએ તે સિદ્ધ કરતાં ધણાં વર્ષો નરો, ત્યારે આપણે એક થઈશું. દેવટે મસ્જિદમાં મુસલમાનો મળવાની પેતાને મળેલી તક માટે ગાંધીજીએ આજ્ઞા આપ્યું હતો.

અમારો હિંદનો પત્ર

(અમારા ખાસ મંબરપત્રી લેખકી)

તા. ૬-૪-૧૯.

તા. ૨૪મી ફેબ્રુઆરીએ રાહદ બીલ વિરુદ્ધ સલામતોના પાંચે ને પાચા પછી મહાત્મા ગાંધીજીએ મદ્રાસ થાંચા કરી. ત્યાં અહારે દિવસ રોકાયા અને સાત આઠ મુદ્દે બાપણે આપ્યાં. મદ્રાસે અજબ ઉત્સાહ બતાવ્યો. ખંધુ મળી મહાત્માજીએ અમો લાખ માણસોને સલામતદું રહેવું સમજવું હતું. ત્યાંથી પ્રેસમાં એક-પત્ર લખી આખા દેશને મુખના કરી કે સલામત ને કરનારાઓ પણ એક વાત તો કરી શકે છે તે એ કે તેઓએ રાહદ બીલ માસ થવાના રોકમાં, વાઈસરોયની મહુરીની તારીખ પછીને બીલે રવિવાર પાળવો; રોક પાળવા માટે દરેક સી પુરૂષે ૨૪ કલાકનો ઉપવાસ કરવો, કામકાજ બંધ કરવું અને મીટિંગ્સ કરી બીલ પ્રતિ અણમરો પ્રદર્શિત કરી, રાહદ સાહેબ બીલ રોક કરવાના કેબલ કરવા. આ ઉપવાસની વાત ધાર્મિક વસ્તુ તરીકે દેશને લાગે રવિવાર થઈ પડી. દેશના દરેક સહેર અને શણ ખરા સમોએ એ ઉપાદેશ લીધો અને મારવા તા. ૩૦મી અને એપ્રિલ તા. ૬મી એ દેશમાં એ અનુપમ દરથી થયાં છે તેવું વર્ણન આપવું મુશ્કેલ છે. ઉત્તર દિલ્હરવાનેમાં કેલકાકો ૩૦મી મારવાના દિવસે રોક પાળ્યો. દિલ્હીમાં આ દિવસે અજબ ઘટના બની. દિલ્હી મુસલમાનોના રાજે રાજાં આમાં ભેગાં થયાં કોઈ અણસમજીઓએ કોઈ અટકચાળ કરવાને લીધે સરકારે પેતાની લુકાડા વાપરી અને જોળીખાર કરવાને કુકમ આપ્યો. ધણા માણસો પાયલ થયા. આથી લોકોમાં અસહ્યારણ ભેડાં બાપુ. આમાંથી મુલેલા માણસોનો લાંચની ફૂલ કીયા અને કહન કીયા માટે ૮૦ હબર દિલ્હી મુસલમાનો મયા અને દિલ્હીની જુમાં મસ્જિદમાં જુમાં દિવસ જ્યાં એક-બધું દિલ્હી ત જુદા રોકે ત્યાં ૩૦ હબર દિલ્હીમાં પણ મુસલમાન બાપણોને મળ્યા અને તેમનો સાથે રોકમાં ભાગ લીધો. આને અનુભવ અત્યાર અગાઉ કદી જાન્યો નથી. તિરેક દિલ્હી મુસલમાનોના લોકીથી દિલ્હી મુસલમાન પ્રજા વચ્ચે ગોઠ બાપાઈ આ પછી તો એ રાહેરોમાં જાવાં રોક સમીકને થયાં છે. ત્યાંની અવ્યતા અને જીવિતાથી કદ વધી છે. મુલકેમાં તા. ૬મીએ શાથી એ લાખ માણસ એમટી ઉપર ભેગા થઈ માથવ બાંચ મુધી મયા હતા. નખળી તળવતે પણ મહત્ત્વા ગાંધીજી આ સરચસને જોખરે ચાલતા હતા. મદ્રાસમાં પણ ધાખે માણસે જાળો કરતા રોક સરપસ કાઢ્યું હતું. કલકત્તા, કરાચી હઈદરાબાદ, લાહોર, અમ્રતસર, અલાહાબાદ, લખનૌ, મુલતામાં તો એકે એક, સહેર અને જામ દક્ષિણમાં મહુ કથમે રથમે જાવ્યું દરેકે થયાં હતાં. અને આ પ્રમાણે સલામતમાં ભેરવાની કોઈક જેનામાં નથી તેવા લાખે માણસોએ સલામતની હીલચાલને રોક આપી છે.

પતિત માલગીવાલ અને નામદાર કીણાએ તાઈસરેબની કાલનીશમાંથી સજનાયુ આપ્યું છે તેઓનાં સહાયુલ્લી છે પણ હજુ બેડાયા નથી. દેશના લુવાન વચ્ચે તો બધાય લડતમાં બેડાયા છે. રાહદ પક્ષ ધણા કારણેને લીધે અલમ રહ્યો છે. પણ આ જમા જોખવાથી ધણાના મન બદલાયે એવી આશા રખાય છે.

ઉપવાસને બીલે દિવસેથી સલામતની સમજાવ

સલામતની સમજાવ ઉપવાસને બીલે દિવસ મુજબ અમદાવાદ, મુલત, ભાવન, નડવધ, વિ. માં સર થઈ છે. હાલ કાલે તોડવાનું અહાત્મા ગાંધીજીના સરકારે અટકાવેલાં પુરૂષો પ્રસિદ્ધ કરીને સર કરવા ખામ્યું હતું. તે પ્રમાણે દિલ્હી વાઈસરોય અને એક સલવીની કચાઈ હાલ નકલો તરફાર મુખમાં આવી હતી તે સામવારે બધા સલામતીએ વેચવા નીકળ્યા હતા. અટકાવેલું સાહલ્ય લતાં લોકોને આ પુરવઠો ઉપર ફેરોડો પડ્યો હતા. થવના સાલ વાગે રેખાણ સર થયું. માદ્રમ મીસીસ. મહાત્મા ગાંધીજી પણ વેચવા નીકળ્યા હતા બીલ મુખ્ય વેચનારાઓમાં અનુવાલેન, મીસીસ નામક, મી. જમનાદાસ દારકાદાસ કોનીકલના અધિપતિ મી. હોર્મી મે. મી. સંકલલ જેકર વિગેરે હતા. લોકોનાં હલકાદને રોક પાર નહતો. આપડીની નામીની કીમત એ આન સામેલી હતી છતાં લોકો રૂપીએ,

જે રૂપિયા, પાંચ રૂપિયા, ૧૦ રૂપિયા અને ટ્રિન્ટે રોકાઈ તેા એક નકલના ૧૦૦ રૂપિયા પછી આપ્યા હતા. સેવકોપીયા આપી ખરીદનાર એક મુસલમાન મહરજ પછી હતી.

અમદાવાદમાં થયું કૌટુંબીકો માર મરતો. રૂપિયારે લાખો સાલુસ મફી કૌપર એણે ચર્ચ રનાન કરી શહેરમાં સરખસ આઘરે નીકળ્યું હતું અને કોઈપણે કાપડા તોડવા માટે ધેરીરૂટર વહાલોડાઈ. રૂપિયા પુરેરે પ્રવિંડીત મહરજો નીકળ્યા હતા. બીજા કોઈક કાઠામાં હિંદુ રવરાગતી એ મફી કાપડે નકલે આપી હતી.

સત્યમંત્ર આપ્યોની પ્રવૃત્તિ

સહાચાર આપ્યાં આંધી અને વાઈસીવી દુકાનોમાં જુદા જુદા ખર્ચામાં અને કલ્યાણમાં નોન પ્રજાપતિ કંપની ભઈ હતી આમલકામાંથી પછી સોડ સરખસ નીકળ્યું હતું આમલકા સચીવ સાચીલ એ સરખસના ખર્ચા હતો અને બાજીકાએ બજાનોથી શહેરને મળ્યું હતું.

બીજા સરખસના હિંદુ મુસલમાન કામનાં કોઈપણ મત

કાવણા તોડવાની સરખાવ કમરમાં બીજા સરખસની પછી શરૂ આપ્યું હતું. સરખસની મત રેના માટે મહાત્મા ગાંધીજી પ્રેરમાં કોઈ પ્રતિજ્ઞા આપી છે, વધુ કાલ હિંદુ મુસલમાનોનાં મેળ બહુ વધી ગયો છે અને તેને કામમ રૂપરૂપ આપવા માટે હિંદુ મુસલમાન કામનાં અપ્રસરુ. મત રૂટે કોઈ મરજી અને મંજૂરીમાં લેવાય છે. આવાર પછી એક પેસ પત્ર બહાર પાડ્યો છે. સરખસને લોકો લાખો સાલુસો છે અને તેને અક્ષરવા પ્રમે તે બહુ લગાય છે. સ. સ. નથી પછી આપણી રાષ્ટ્રીય જનતામાં નહીં અર્ધી પ્રવેશીએ ફર રફ બરો.

કાલે હવે વિરાટ રજામ, મહાયુ છે અને જે રજાથી કાલ શરૂ થયું છે તેવાનું રજામાં આજના કરી તે પરિણામ ફતેહમંદ નીવડે એમાં કોઈ કાંઈક નથી.

અરુચી પત્ર

મી. સહુભાના પ્રમુખ પછા હિંદુ જોબરમાં મળેલી સુરત હિંદુઓની જનરલ મીટીંગ

ઈ. એ. ના-અધિપતિ એમ.

સાહેબ, - સહુ બીજા મહેરજો જણમાં આજથી એ કોઈ સપ્તક નીચેની ક્રીનક હપ્તુ છે તે તે અહેરવાની કરી આપના પદમાં પ્રવિશ કરીએ.

સા. જ. એપ્રિલ ૧૯૧૪ ના ઈ. એ. ના આંખમાં જા એ પાને જનનની સુરત હિંદુ મુસલમાનો કમરો કો-મુલાખ નીચે એક એમ પ્રવર થકીએ છે. એમાં એક ટેકાએ જણાવેલ છે કે તા. ૧૧-૧૨-૧૩ ના રોજે મી. સહુભાઈ સહુભાઈના પ્રમુખ મળી નીચે દર્શાવવાના સુરત હિંદુઓની જનરલ સભા મળી હતી. આ બીના હેન આસલ છે. કોઈ પછી વખતે દર્શાવવા તો છે પછી જોબરની બહેરની જણમાં મફી કે કૌપર જણાવેલા મહરજના પ્રમુખ પછી નીચે દર્શાવવા સુરત હિંદુઓની જનરલ સભા કોલાલકા હોલ. પછી કાલ આપ્યા છે કે માન અરુચી આજસેનેજ ચેતાથી મીટીંગ જરૂરમાં આવી હતી. એમાં જણાવવામાં આપણેની સખ્યા એ કહ્યું હતું. આપણી હતી. એમાં આજના દર્શાવવા સુરત હિંદુ કમીટીની નિરજ દર્શાવ લેવાયથી પેલાનો સખત નીચે દર્શાવી મીટીંગ કોડી ચાલ્યા ગયા હતા. હવે આપણી મીટીંગને દર્શાવવા સુરત હિંદુઓની જનરલ મીટીંગ કમી બહેરને તારે રજા રોજી એ ખરેખર સરખાનાર છે અને બહેરનાં કામનાં આપણીએથી કિરફ આવા પ્રયત્ન કરવા એ કોઈપણ દરસાહે છે.

મી. તારખીલ પ્રધાનમુખ્ય.

બેઠાનીસખરમ, ૧૧-૧૨-૧૩.

મી. સહુભાઈની બાબતો કાપમાં વાપવાની વખતે સખરમ આ. હોવાથી સખર સરખાને કોઈ કપલો કામલ બાપવાં કીલ થઈ છે. આ.]

દાંસવાલ સુરત હિંદુ બહેર - બા

મી. સુ. હિંદુ કમીટીના કોડેરી બે ને. વી. મારેજ એવરજથી લખી જણાવે છે કે: - મી. સુ. હિંદુઓની એક બહેર સભા એપ્રિલ તા. ૨૭ મીએ પાંડીદાર હોલમાં ગ. ડી. કલ્યાણજીના પ્રમુખ થયા નીચે, નાતાલે સુરત હિંદુ વેપારીઓ કરેલા બહિષ્કાર અને જનન સરખાનાર મટે વિચાર મકાને થયો હતો. તે આતમાં પ્રમુખે મીટીંગના હેતુ પર વિવેચન કર્યા બાદ સેક્રેટરીએ દરખાસ પ્રમુખજીને લખી માગણીને સપુરુસ દેતા આપનારો હસન પાંડીદાર યુનીયન તરફથી મળેલો તાર વાંચ્યા હતા. બહુ જુદા જુદા મહરજો તરફથી વિવેચન થયાબાદ નીચેના કાંચે સરખાનુમતે પસાર થયા હતા.

(૧) "આ દર્શાવવા સુરત હિંદુ કમીટીની બહેર સભા કમળન સખસાના મટેની માગણીની સિદ્ધિને કારણે કાચરસર પગલાં લેવાની કમીટીને સભા આપનારા કરેલા આમલકા કાવરે કરીથી વધારે મળ્યુંથી આપે છે." (૨) "આ સભા જનન પાંડીદાર યુનીયન તરફથી જનન સખસાનાને લખી માગણીને મળતાપછાના મળેલા કાવયથી એમાં એ કાવરને મળતા છે તેમાં આમે બહિષ્કારો કાવ જેથી લે છે અને અરેના વેપારી એને કોઈનાં કાચે લેવા કરવાની હટ આપે છે." (૩) "આ સભા એમાં (માહલવાસીઓ) આ કમીટીની માગણીની પ્રમુખ રીતે નિરજ છે તેમાં આમે બહિષ્કારો કરવા કાવમ રાખે છે અને આ કાવરને કાંચ કરનારની સામે પ્રજાં લેવાની કમીટીને સભા આપે છે." અંતમાં કમીટીને રા. નારણભાઈ આપ તરફથી ફર બીની અપાયા બહલ આભાર, માની પ્રમુખે સભા ધેરખારત કરી હતી.

દાંસવાલના હિંદુઓની માસ મીટીંગ

સીલેક્ટ કમીટીના રીપોર્ટ સાથે વિરોધ

એલનીસખરમથી જે તા. ૧૨મીને રજાનો તારે જણાવે છે કે મહ કાલે અને મળેલી હાલિઆન બહ નાસ મીટીંગમાં કાચીપ માં હાલિઓના વિષાયા અને હાલિટ કમીટીએ કરી રવાવર મીલકતો પ્રેમવવાના હકો જાળવી સીલેક્ટ કમીટીએ કરેલી સભા મળેા સામે વાધો દરશાવવામાં અને હાલિઓ ઉપર આવી મહનારો બહ કળાગનાર કાળજ કરવામાં આવેલું બીલ ૧૧ જુનાની સરકાર ને અને પારલામેન્ટને વીનટી કરનાર કાવો પસાર થયા હતા.

પ્રમુખપદ બાપણ

મરકયુરીનો ખાસ ખબરપત્રી જણાવે છે કે મહ કાલની હાલિઓ ની મીટીંગમાં ડો. બી. ઈ. એસીસીએચના પ્રમુખ મી. અસ વાતે બાપણ કાંતો કંહાવું હતું કે એ સીલેક્ટ કમીટીનો રીપો ર્ટે ખરી હોય અને એ કમીટીની બહામણુને કાવરાનું સખમ આપવામાં આવે તે જાહેરમાંનાં કુચેની બાબી સાંજમાં જોલામાં જોડો જે નવી કમીટી સખલ થકીથી મળાયો. એ તેમ થયો તે પછી કાંઈ પછી નવા હાલિની કુલાલદાર જનવાની આસાઓને ઉલી સલામ કાંલો મહરજો. એક વેપારી એ થેઈ કાવરને સારે પોતાનો વેપાર બહ કરીને હાલિરવાન, બહ તે તે માછા આવે ત્યારે તેના થી નહું હાઈકોરસ મેળવી સકારો નહીં. વળી કાલ જેમ વેપારીઓ હોમિટ કમીટીએ કરી મીલકતો ખરીદી રાકે છે તેમ મીલકતો મેળવવાની આશાઓને પછી છેલ્લી સલામ કરવી પડશે. હવે આપણે જે સખ્ય નીચારવાનું છે તે એ કે આપણે શું કરવાના બીએ? શું આપણાં કાલિઓની કુલાલોનાં કોવી રિથિત થાય તે સાંતપણે સાંખીને કોસી રહેવાના બીએ કે હાલિઓના કાંચે અને હાલિરતાનલ માં જનવવાને કામનાની આપણામાં કાંઈ હાલિત મરકયુરી અને પ્રવતા રહેલી છે? આ આપણે લીચારવાનું છે

મી. કમીટીસ મહમદ - વમારે લખાયું - રજા સકાચને લીધે આજતા અંક સુધી મુલતવી રહ્યું છે.

વેચવાના ગુજરાતી પુસ્તકો

શી.	પે.
પ્રભુમય જીવન	૧ ૧
હાંદી લેખમાળા	૧ ૧
લખુ લેખસંગ્રહ	૧ ૧
સામ્યજીવ સેવાના સન્મારમ	૧ ૧
નવલકથા સંગ્રહ ભા. ૧	૧ ૧
કુખમાં વિદ્યાભ્યાસ	૧ ૧
નામદાર સહેનસાહ અને સહેનસાહ બાનુ	૧ ૧
સ્વામી રામદીરજ બા. ૪	૧ ૧
" " " ૫ મો	૧ ૧
" " " ૬ ઠો	૧ ૧
" " " ૭	૧ ૧
" " " ૮-૯	૧ ૧
કૃષી વારતાઓ ભાગ ૧ થી	૧ ૧
" " " ૨ જો	૧ ૧
" " " ૩ જો	૧ ૧
" " " ૪ થી	૧ ૧
વીર દુરમાદાર	૧ ૧
નવા ગુજની મારતા ભાગ ૧ જો	૧ ૧
ભારતના વીર પુરુષો ભાગ ૧ થી	૧ ૧
ભારતના સંત પુરુષો	૧ ૧
જનવિખ્યાત પુરુષો ભાગ ૧ થી	૧ ૧
" " " ૨ જો	૧ ૧
કરમ ચોગ	૧ ૧
ગોસામાળા	૧ ૧
રાજ જયંતી બ્યાખ્યાનો	૧ ૧
પહેલી ચોપડી	૧ ૧
બાળ અભિનય	૧ ૧
તુલસીદાસની આખી	૧ ૧
સત્યાગ્રહ	૧ ૧
કથા ગુપ્ત	૧ ૧
રાજસ્થાનનો ઇતિહાસ	૧ ૧
રાજ ભાષ	૧ ૧
મારો જોલનો અનુભવ	૧ ૧
" ૨ જો	૧ ૧
" ૩ જો	૧ ૧
ગીરનાર મહાત્મ	૧ ૧
ધરમ બિંદુ	૧ ૧
ધરમારથ સાર	૧ ૧
હિંદી દાલત	૧ ૧
સ્વામી કિશ્મ સંવાદ	૧ ૧
કાવ્ય દોહન ભાગ ૩ જો	૧ ૧
" ૬ થી	૧ ૧
" ૭ થી	૧ ૧
જીવનના પ્રકાશ	૧ ૧
અનિલપ્ર મહાન પુરુષો	૧ ૧
" " " ભાગ ૧ થી	૧ ૧
જુદા દી. વોરાજીવન	૧ ૧
ભારતના સ્ત્રી રત્નો ભા. ૩ જો	૧ ૧
નવસર્જિતા	૧ ૧
પ્રોટાલાલ પદમણીની	૧ ૧
હીલ રમણ	૧ ૧
દેશબંધ ગોપાલ કૃષ્ણ ગોખલ અને	૧ ૧
ગીરમીટના સવાલ ઉપરની ચર્ચા	૧ ૧
કામદા સામે થયાની કથા	૧ ૧

બ્યાન દિપિકા	૨ ૧૦
કમ્પ્યુટરશન	૧ ૬
જાણની વાળી ભાગ ૧ થી	૧ ૭
સ્વામી વિવેકાનંદ ભાગ ૧	૧ ૧
" " ભાગ ૨	૨ ૩
સ્વામી વિવેકાનંદના પત્રો	૧ ૩
રામાયણનું રહસ્ય	૧ ૧
અર્વાચીન શાસ્ત્રો અને શાસ્ત્રિક વિચાર	૧ ૧
શ્રુત્યકે મારમણી સુંદર સીડી પચથીયું ત્રીજું પરમાત્મા	૦ ૩
પદ્મદીપ્તિ-ધરમ	૦ ૩
સીતા વનવાસ	૧ ૧
સત્યાગ્રહનો સોનેરા અંક	૧ ૬
ધિયોડેર પારકર	૧ ૧
શ્રીમદ્ ભગવત ગીતા ગુજરાતી પદ્યાત્મક ભાષાંતર	૦ ૧૦
એકાદશ સ્કંધ	૧ ૬
અક્ષરમાળા	૧ ૫
શ્રીમદ્ ભગવદગીતા પાકું પ્રકૃ	૧ ૧
" કચ્છુ પ્રકૃ	૦ ૬
મોહનદાસ કરમચંદ ગાંધીનો જન્મ જ્ઞાત	૧ ૬
પહેલી ગુજરાતી રાજકીય પરિષદના પ્રમુખ મહાત્મા	
મોહનદાસ કરમચંદ ગાંધીનું બાપજી	૦ ૧
હિંદી શાળા અને પાઠશાળાઓમાં માતૃભાષાદ્વારા	
શિક્ષણ	૦ ૧
સત્ય વિના બીજું કશું નથી	૦ ૧
પુરુષ અને પશ્ચિમ	૦ ૬
જીવનદોરી	૦ ૬
સત્યાગ્રહ' શ્રી. મૌરીસના લખાણનો તરજુમો	૦ ૧
તુલસીકૃત રામાયણ બાળકો (હિંદીમાં)	૧ ૧
જસમાની ગરબી	૦ ૩
શરીર સંપત્તિનો વધારો અને તેની સંભાળ	૦ ૧
એક હિંદુ પ્રત્યે મહાન ટેલ્સટોપનો પત્ર	૦ ૪
મોક્ષસ કેટલી જીનીનનો ચાલીક દોષ થો	૦ ૬
બાળ ગંગાધર તીલકના મૃત અને વિચાર	૦ ૬
એક સત્યવીરની કથા	૦ ૬
મુસ્તફા કામેલપાસાનું બાપજી	૦ ૬
નીતીમય જીવન અને મહત્ત્વ ધરમ	૨ ૩
નીતી વાક્યાનુસાર	૧ ૧
નીતીસાર	૧ ૧
ભરતખંડેનું ઇતિહાસ	૧ ૬
આનંદીબાઈ જોશી	૦ ૧
શ્રીમદ્ભગવતગીતા	૦ ૧
આરોગ્યતા વિષે સામાન્ય જ્ઞાન ભા. ૧	૦ ૬
" " " ભા. ૨	૦ ૬
જોલના કાવ્ય	૧ ૧
મુસ્તફા કામેલપાસાનું જીવન ચરિત્ર	૦ ૧
આરોગ્ય વિષે સામાન્ય જ્ઞાન ભા. ૧-૨	૧ ૧
સાચું સર્વગ	૨ ૦
શિલ્પસ્થાની ચાત્રીઓ	૦ ૬
ગુજરાતી સંગીત રામાયણ	૪ ૪
નીતિના કાવ્ય	૦ ૬
મુરખરજ	૦ ૬
સર્વોદય	૧ ૧